



Arbetsmiljö

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar arbetsmarknadsutskottet ett 60-tal motionsyrkanden om arbetsmiljöfrågor från den allmänna motionstiden 2005, ett motionsyrkande från den allmänna motionstiden 2004 och ett yrkande som väckts med anledning av regeringens proposition 2005/06:30 Nationella alkohol- och narkotikahandlingsplaner.

I motionerna lämnas förslag om åtgärder avseende bl.a. företagshälsovården, lokalt och regionalt arbetsmiljöarbete, Arbetsmiljöverkets uppdrag, gränsvärden för buller, elektromagnetiska fält och isocyanater samt insatser för att motverka våld, hot och mobbning i arbetslivet.

Utskottet avstyrker samtliga motionsförslag bl.a. med hänvisning till pågående utredningsarbete respektive beredningsarbete inom Regeringskansliet och pågående föreskriftsarbete inom Arbetsmiljöverket.

I ärendet finns 11 reservationer avgivna av företrädare för Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet. I ärendet finns också två särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	7
Utskottets överväganden	8
Företagshälsovård	8
Motioner	8
Bakgrund	9
Utskottets ställningstagande	10
Lokalt och regionalt arbetsmiljöarbete, arbetsmiljölagen och	
Arbetsmiljöverkets uppdrag	11
Motioner	12
Bakgrund	14
Utskottets ställningstagande	15
Särskilda arbetsmiljöfrågor	24
Buller	24
Motioner	24
Utskottets ställningstagande	25
Inomhustemperatur	26
Motion	26
Utskottets ställningstagande	26
Elektromagnetiska fält	27
Motioner	27
Utskottets ställningstagande	27
Isocyanater	29
Motion	29
Utskottets ställningstagande	29
Gränsvärden i allmänhet	30
Motion	30
Utskottets ställningstagande	31
Arbetsmiljöförhållanden i viss bransch eller för viss grupp m.m.	31
Motioner	31
Utskottets ställningstagande	33
Forskningsfrågor	42
Motion	42
Utskottets ställningstagande	42
Reservationer	44
1. Företagshälsovård, punkt 1 (m, fp, kd, c)	44
2. Företagshälsovård, punkt 1 (v)	45
3. Vissa förebyggande åtgärder, punkt 2 (c)	46
4. Skyddsombudsverksamheten, punkt 3 (v)	46
5. Arbetsmiljöverkets uppdrag, punkt 4 (kd)	47
6. Arbetsmiljöverkets uppdrag, punkt 4 (v)	48
7. Buller, punkt 6 (mp)	49
8. Elektromagnetiska fält, punkt 8 (mp)	49
9. Arbetsmiljön i förskolan, punkt 11 (m, fp, kd, c)	50
10. Våld och hot, punkt 16 (v)	50

11. Mobbning, punkt 17 (kd)	51
Särskilda yttranden	52
1. Arbetsmiljön i förskolan, punkt 11 (m, fp, kd, c)	52
2. Alkohol och andra droger, punkt 15 (m, fp, kd, c)	52
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	53
Motion väckt med anledning av prop. 2005/06:30	53
Motion från allmänna motionstiden hösten 2004	53
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005	53

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Företagshälsovård

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:Sf382 yrkande 5, 2005/06:Sf428 yrkande 3, 2005/06:So2 yrkande 7, 2005/06:A283, 2005/06:A291, 2005/06:A330 yrkandena 1 och 2, 2005/06:A340, 2005/06:A363 yrkande 20, 2005/06:A368 yrkande 10, 2005/06:A396 och 2005/06:A407.

Reservation 1 (m, fp, kd, c)

Reservation 2 (v)

2. Vissa förebyggande åtgärder

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:A221, 2005/06:A262, 2005/06:A303 yrkandena 1–3, 2005/06:A309 yrkande 12, 2005/06:A345 och 2005/06:A363 yrkande 19.

Reservation 3 (c)

3. Skyddsombudsverksamheten

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:A266 yrkandena 1–4 och 2005/06:A368 yrkandena 2 och 3.

Reservation 4 (v)

4. Arbetsmiljöverkets uppdrag

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:A264, 2005/06:A368 yrkandena 1 och 5, 2005/06:A388 och 2005/06:A418 yrkande 8.

Reservation 5 (kd)

Reservation 6 (v)

5. Vissa lagstiftningsfrågor

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:A288, 2005/06:A306, 2005/06:A328 och 2005/06:A392.

6. Buller

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:A227 och 2005/06:Bo304 yrkande 5.

Reservation 7 (mp)

7. Inomhustemperatur

Riksdagen avslår motion 2005/06:A348.

8. Elektromagnetiska fält

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:A228 och 2005/06:Bo277 yrkandena 11 och 13.

Reservation 8 (mp)

9. Isocyanater

Riksdagen avslår motion 2005/06:A251 yrkandena 1–3.

10. Gränsvärden

Riksdagen avslår motion 2005/06:A368 yrkande 6.

11. Arbetsmiljön i förskolan

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:Ub426 yrkande 10 och 2005/06:Ub590 yrkande 29.

Reservation 9 (m, fp, kd, c)

12. Au pair-arbete

Riksdagen avslår motion 2005/06:A265 yrkandena 1–3.

13. Äldre arbetstagare

Riksdagen avslår motion 2005/06:A368 yrkande 7.

14. Arbets hjälpmedel

Riksdagen avslår motion 2005/06:A211.

15. Alkohol och andra droger

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:A301 och 2005/06:A418 yrkande 9.

16. Våld och hot

Riksdagen avslår motionerna 2005/06:Ju386 yrkandena 2 och 3, 2005/06:A349 och 2005/06:A393.

Reservation 10 (v)

17. Mobbning

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Ub470 yrkande 15, 2005/06:A226, 2005/06:A230 och 2005/06:A231.

Reservation 11 (kd)

18. Forskningsfrågor

Riksdagen avslår motion 2005/06:A356.

Stockholm den 7 februari 2006

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Anders Karlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders Karlsson (s), Margareta Andersson (c), Laila Bjurling (s), Tina Acketoft (fp), Christer Skoog (s), Patrik Norinder (m), Lars Lilja (s), Carl B Hamilton (fp), Ann-Marie Fagerström (s), Henrik Westman (m), Ronny Olander (s), Ulf Holm (mp), Annelie Enochson (kd), Anders Wiklund (v), Ann-Christin Ahlberg (s) och Maryam Yazdanfar (s).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlas ett 60-tal motionsyrkanden om arbetsmiljöfrågor från den allmänna motionstiden 2005, ett motionsyrkande från den allmänna motionstiden 2004 och ett yrkande som väckts med anledning av regeringens proposition 2005/06:30 Nationella alkohol- och narkotikahandlingsplaner.

Tidigare under riksmötet har arbetsmarknadsutskottet i betänkande 2005/06:AU1 behandlat budgetproposition 2005/06:1 volym 7 avseende utgiftsområdena 13 Arbetsmarknad och 14 Arbetsliv samt ca 240 motionsyrkanden som väckts under den allmänna motionstiden. De frågor med anknytning till arbetsmiljöområdet som togs upp i budgetbetänkandet avsåg främst inriktningen av arbetslivspolitikerna och frågor om ohälsa i arbetslivet samt förslag av i huvudsak budgetrelaterad art. Till budgetbetänkandet hade fogats en utskrift från utskottets hearing om äldre i arbetslivet som hölls den 19 maj 2005.

Vidare bör nämnas att utskottet våren 2005 i betänkande 2004/05:AU6 behandlat Riksrevisionens styrelses framställning till riksdagen om Arbetsmiljöverkets tillsyn samt ett stort antal motioner från allmänna motionstiden 2003 och 2004 om arbetsmiljöfrågor. För ett bredare kunskapsunderlag hänvisas till detta betänkande.

Motioner som har väckts under riksmötet 2005/06 anges i det följande utan årtal.

Utskottets överväganden

Företagshälsovård

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas motioner som gäller företagshälsovård. Samtliga motioner avstyrks med hänvisning till att regeringen aviserat en proposition om företagshälsovården till mars 2006.

Jämför reservationerna 1 (m, fp, kd, c) och 2 (v).

Motioner

Moderaterna föreslår i motion Sf382 yrkande 5 att företagshälsovården får tillbaka möjligheten att utfärda sjukintyg och bedriva sjukvård. Detta skulle medföra en rad fördelar: förbättrade möjligheter att bedöma arbetsförmågan eftersom företagsläkaren känner arbetsplatsen, minskad sjukfrånvaro, avlastning av vårdcentralerna och effektivisering av arbetsgivarnas arbetsmiljöarbete.

Folkpartiet föreslår i motion So2 yrkande 7 att arbetsgivare och medarbetare ska uppmuntras att arbeta mot alkoholskador. Folkpartiet anser att det bör övervägas om de ekonomiska förutsättningarna för företagshälsovårdens arbete med alkoholmissbruk behöver förbättras.

Kristdemokraterna konstaterar i motion Sf428 yrkande 3 att andelen arbetstagare som täcks av företagshälsovården har minskat sedan det statliga stödet till företagshälsovården drogs in. Skatteverket har dessutom i ett ställningstagande nyligen skärpt tolkningsutrymmet för vad som är att betrakta som skattefri och avdragsgill företagshälsovård. Risker med denna skärpning är enligt Kristdemokraterna dels att osäkerheten om vad som kan betraktas som arbetsmiljörelaterad företagshälsovård innebär att färre företag vågar teckna avtal om företagshälsovård för sina anställda, dels att företagshälsovårdens innehåll kommer att behöva ändras. Kristdemokraterna anser därför att definitionen av företagshälsovård måste vidgas. I samband med detta bör också en certifiering av företagshälsovården genomföras enligt Företagshälsovårdsutredningens förslag.

Vänsterpartiet framhåller i motion A368 yrkande 10 att företagshälsovården har en strategisk roll som expertresurs och stöd i såväl det förebyggande som det rehabiliterande arbetet. Företagshälsovården behöver utvecklas och allas rätt till företagshälsovård garanteras genom ett obligatorium på sikt. Kompetens och metoder avpassade till behoven i dagens arbetsliv måste utvecklas. Certifiering av företagshälsovården ska vara obligatorisk.

Centerpartiet föreslår i motion A363 yrkande 20 att en översyn görs av hur företagshälsovårdens statistik kan användas i ett nationellt hälsönät. Företagshälsovården arbetar mycket med olika former av kartläggningar – hälsoundersökningar – ute på arbetsplatserna. Ett strukturerat sätt att samla in avidentifierade uppgifter på bransch- och yrkesnivå skulle tillsammans med erfarenheterna från företagshälsovårdens preventiva och rehabiliterande verksamhet kontinuerligt ge signaler om ohälsöförändringar väsentligt mycket tidigare än effekterna syns i sjukskrivningsstatistiken.

Annelie Enochson (kd) anser enligt motion A291 att företagshälsovården ska få ge sjukvårdande behandling på samma villkor som läkarna inom landstinget. Detta skulle kunna bidra till förbättringar i såväl arbetsmiljöarbetet som i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen.

Anders Larsson (c) anser enligt motion A283 att obligatorisk företagshälsovård i förebyggande syfte skulle kunde vara ett komplement och en avlastning till dagens landstingsvård. En växling mellan arbetsgivarens sjuklöneperiod och en obligatorisk förebyggande hälsovård i företagens regi bör därför övervägas. Denna hälsovård skulle förutom de insatser som i dag sker från arbetsmiljösynpunkt även innefatta den vanliga fysiska och psykiska hälsan och en obligatorisk del som avser just vård av hälsa.

Inger Jarl Beck m.fl. (s) menar i motion A330 yrkandena 1 och 2 att det behövs en kvalitetssäkring av företagshälsovården och en obligatorisk skyldighet för arbetsgivaren att tillhandahålla företagshälsovård.

Också *Kurt Kvarnström och Anneli Särnblad (båda s)* pläderar i motion A340 för kvalitetssäkring av företagshälsovården och att det bör övervägas om företagshälsovården på sikt ska vara obligatorisk för alla anställda.

Raimo Pärssinen m.fl. (s) framhåller i motion A396 att företagshälsovården är en strategisk resurs i strävan att nå bra arbetsmiljöer. För att säkerställa att alla anställda får tillgång till nödvändig företagshälsovård bör den bli obligatorisk.

Sylvia Lindgren m.fl. (s) pekar i motion A407 på att lagstiftningen ställer krav på en god arbetsmiljö. I detta bör en obligatorisk företagshälsovård för alla anställda ingå. En obligatorisk företagshälsovård är ett viktigt instrument för en förbättring av folkhälsan.

Bakgrund

Sedan 1989 publicerar Statistiska centralbyrån (SCB) arbetsmiljöundersökningar vartannat år. I *Arbetsmiljön 2003* som publicerades i juli 2004 uppger ungefär två av tre anställda att de har tillgång till företagshälsovård på sin arbetsplats. Detta är samma storleksordning som tidigare år. Totalt har enligt undersökningen ungefär var fjärde sysselsatt kvinna och var tredje sysselsatt man under det senaste året fått del av någon insats från företagshälsovården.

Företagshälsovården regleras främst genom arbetsmiljölagen, AML, (1977:1160) och genom föreskrifter och allmänna råd som utfärdas av Arbetsmiljöverket, AV. Huvuddragen i regleringen redovisades i arbetsmarknadsutskottets betänkande 2002/03:AU5 (s. 9–10).

Den 1 december 2004 avlämnade 2003 års företagshälsovårdsutredning sitt betänkande *Utveckling av god företagshälsovård – ny lagstiftning och andra åtgärder* (SOU 2004:113). Där föreslås en rad åtgärder för att göra företagshälsovården till ett bättre verktyg i det förebyggande arbetsmiljöarbetet och den arbetslivsinriktade rehabiliteringen. Huvudförslagen är följande:

1. En företagshälsovårdslag införs i syfte att främja utvecklingen av god företagshälsovård.
2. En företagshälsovårdsnämnd inrättas inom AV.
3. Arbetslivsinstitutet bör ges ett tydligt ansvar för företagshälsovårdsutbildningen och utvecklingen av denna.
4. Åtgärder bör vidtas för att stimulera användandet av ”godkänd företagshälsovård”.
5. AML föreslås ändrad så att ett tydligare krav ställs på arbetsgivare att bedöma behovet av extern expertis såsom företagshälsovård i arbetsmiljöarbetet.
6. Fördelarna med ett utvecklat samarbete mellan företagshälsovården och den allmänna hälso- och sjukvården framhålls.

Utskottets ställningstagande

Flertalet frågor som aktualiseras i motionerna om företagshälsovård tas upp i förslagen i den ovan nämnda utredningen *Utvecklingen av god företagshälsovård – ny lagstiftning och andra åtgärder* (SOU 2004:113). Betänkandet har remissbehandlats, och förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet (Näringsdepartementet). En proposition är aviserad att avlämnas till riksdagen under mars månad 2006.

Med anledning av Moderaternas förslag om företagshälsovård i motion Sf382 yrkande 5 liksom de enskilda motionerna A283 (c) och A291 (kd) vill utskottet framhålla att företagshälsovårdens huvuduppgift även framgent bör vara förebyggande arbetsmiljöarbete och arbetslivsinriktad rehabilitering. Detta innebär att utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning som senast redovisades i betänkande 2002/03:AU5.

Utskottet vill samtidigt peka på att offentligt finansierad sjukvård även i fortsättningen kan bedrivas av en företagshälsovårdsenhet under förutsättning att vårdavtal träffats mellan denna och sjukvårdshuvudmannen, något som utskottet också framhöll i det nyss nämnda betänkandet.

Utskottet erinrar om den satsning på 15 miljoner kronor för att stärka utbildningen inom företagshälsovården som riksdagen beslutade om 2003. Utbildningssatsningen har utförts av Arbetslivsinstitutet under 2003–2005. I budgetpropositionen för 2006 föreslog regeringen att 10 miljoner kronor borde anslås per år för att förstärka företagshälsovårdsutbildningen också under perioden 2006–2008. Utskottet hade inget att erinra mot detta och tillstyrkte medlen för 2006. Motiven till förstärkningen är det ökade utbildningsbehov som förutses bli följderna av kommande pensionsavgångar bland företagshälsovårdspersonal och en förväntad ökad efterfrågan på företagshälsovård.

I december 2001 beslutade regeringen att avsätta 10 miljoner kronor för att stärka metodutvecklingen inom företagshälsovården. Utvecklingsuppdrag har utförts av AV i samverkan med Arbetslivsinstitutet under 2002–2004. För 2004 avsattes också 3 miljoner kronor för metodutveckling och utbildningsinsatser.

I budgetpropositionen för 2006 redovisades att metodutvecklingsarbetet bl.a. lett till att antalet företag som utnyttjar möjligheten till frivillig certifiering ökat. Närmare hälften av branschen (mätt i antalet företagshälsovårdsanställda) har numera certifikat från ett oberoende organ (tredjepartscertifierad). Nya former för utbildning av beteendevetare och psykologer för tjänstgöring inom företagshälsovården har tillkommit. Vid utbildningen av företagsläkare och företagssköterskor har en distansutbildning införts som gör det möjligt att minska den lektionsbundna undervisningstiden.

Det utvecklingsarbete som bedrivits och den ökade satsningen på utbildning av företagshälsovårdspersonalen som gjorts har, enligt utskottets mening, varit mycket värdefullt för att stärka företagshälsovården.

Utskottet anser att den nu aviserade propositionen om företagshälsovården bör avvaktas och avstyrker därmed motionerna Sf382 yrkande 5 (m), Sf428 yrkande 3 (kd), So2 yrkande 7 (fp), A283 (c), A291 (kd), A330 yrkandena 1 och 2 (s), A340 (s), A363 yrkande 20 (c), A368 yrkande 10 (v), A396 (s) och A407 (s).

Utskottet återkommer till alkohol- och drogfrågorna senare i betänkandet.

Lokalt och regionalt arbetsmiljöarbete, arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets uppdrag

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas motioner om vissa förebyggande åtgärder, skyddsombudens verksamhet, Arbetsmiljöverkets uppdrag och vissa lagstiftningsfrågor. Samtliga motioner avstyrks.

Jämför reservationerna 3 (c), 4 (v), 5 (kd) och 6 (v).

Motioner

Vissa förebyggande åtgärder

Centerpartiet föreslår i motion A363 yrkande 19 att en kartläggning genomförs av hur arbetsmiljökompetensen ser ut i dag och hur arbetsgivares arbetsmiljöarbete kan förstärkas. För att öka de ekonomiska incitamenten för arbetsgivarna att arbeta mer målmedvetet och systematiskt med arbetsmiljö och rehabilitering behövs ett stabilt system. Ett sätt är att utarbeta kriterier för en god arbetsmiljö. Dessa kriterier skulle kunna ligga till grund för en arbetsmiljöcertifiering. I motion A309 yrkande 12 framhåller *Centerpartiet* att den offentliga sektorn alltid ska vara ett föredöme som arbetsgivare. Det är viktigt att de offentliga arbetsgivarna har en offensiv hållning till och arbetar aktivt med arbetsmiljöfrågor, medinflytande m.m.

I två motioner tas friskvårdens betydelse upp.

Christina Nenes och Göte Wahlström (båda s) anser enligt motion A221 att det bör bli obligatoriskt för arbetsgivarna att på egen bekostnad ge personalen möjlighet till viss friskvård under arbetstid. Motionärerna pekar på att det behövs många olika insatser för att komma till rätta med den höga sjukfrånvaron. Friskvård på arbetstid är en av dessa.

Kurt Kvarnström och Anneli Särnblad (båda s) anser i motion A345 att friskvård i samband med arbetet är en av de viktigaste åtgärderna för att komma till rätta med ohälsan i arbetslivet. Regler om obligatorisk friskvård under arbetstid bör därför övervägas.

Lunchens betydelse tas upp av *Inger Jarl Beck och Anita Jönsson (båda s)*. I motion A303 yrkandena 1–3 framhåller de vikten av normbildning vad gäller raster och måltidspauser på arbetsplatser och schemareglering för arbetsmåltid samt forskning kring kopplingen återhämtning, näring, stress och ohälsa på arbetsplatserna.

Hillevi Larsson och Britt-Marie Lindkvist (båda s) pekar i motion A262 på behovet av kunskaper om första hjälpen. Motionärerna anser att samtliga anställda ska kunna ge första hjälpen med hjärt-lungräddning och inte bara någon på varje arbetsplats. Arbetsmiljölagen bör utvecklas på denna punkt. För skolan bör målet vara att ingen elev ska lämna denna utan att kunna grunderna i första hjälpen.

Skyddsombudsverksamheten

Vänsterpartiet framhåller i motion A368 yrkande 2 att skyddsombudens roll behöver stärkas. Stopprätten bör utvärderas och förslag bör framläggas hur den ska bli mer effektiv i dagens och framtidens arbetsliv. Detta bör även omfatta skyddsombudens möjlighet att vända sig till tillsynsmyndighet, den s.k. hänvändelseordningen.

Partiet konstaterar i yrkande 3 att det inte är ovanligt att såväl skyddsombud som chefer saknar relevant utbildning. Grundläggande arbetsmiljöutbildning ska alla ha rätt till, därför bör en översyn göras av behovet av ett starkare lagstöd till partsgemensamma utbildningar som riktas till alla anställda.

Hillevi Larsson och Britt-Marie Lindkvist (båda s) vill enligt motion A266 yrkandena 1–4 förstärka skyddsombudens ställning. De lokala skyddsombudens status bör höjas och de bör få mer stöd och utbildning. De regionala skyddsombuden bör få större befogenheter och en tyngre roll i det förebyggande arbetsmiljöarbetet och i kontakterna med lokala skyddsombud. De regionala skyddsombuden bör ges tillträde även till arbetsplatser som har lokal skyddskommitté respektive arbetsplatser som saknar fackliga medlemmar.

Arbetsmiljöverkets uppdrag

Kristdemokraterna understryker i motion A418 yrkande 8 att AV måste arbeta på ett aktivt sätt med såväl fysisk som psykisk ohälsa. Verket bör fungera som en närvarande och uppsökande samarbetspartner för de företag, organisationer och offentliga förvaltningar som vill ha råd och stöd i arbetet med fysisk och psykisk ohälsa. Arbetet med arbetsrelaterad stress bör ske med ett brett perspektiv.

Vänsterpartiet anser enligt motion A368 yrkande 1 att AV bör utforma föreskrifter avseende organisations- och bemanningsfrågor, psykosociala frågor, utbildningsfrågor och företagshälsovård. En sådan skärpning av AML:s tillämpning skulle ge skyddsombud och fack ökad kraft.

Den förstärkning av tillsynsverksamheten som genomförts under de senaste åren måste fortsätta (yrkande 5). Förstärkningen ska innefatta såväl fler inspektörer som satsningar på kompetensutveckling och fördjupad samverkan mellan arbetsmiljöinspektionen och berörda aktörer på arbetsplatserna.

Tillsynsverksamheten tas också upp av *Sylvia Lindgren m.fl. (s)* i motion A388. Motionärerna anser att arbetsmiljöinspektörernas arbete bör effektiviseras. Enligt nuvarande regelverk ska inte inspektörerna delge ett föreläggande på plats. Detta bör ändras. Reglerna bör också ändras så att det blir lättare att utöva tillsyn i små företag. Ett förslag är att skapa möjlighet att utfärda en bot till företag som inte tillämpar systematiskt arbetsmiljöarbete (kopplat till föreskrifter). Beslutet ska kunna överklagas i efterhand.

Hillevi Larsson (s) oroas i motion A264 över den kraftiga ökningen av arbetsolyckor. Antalet polisanmälda olyckor har femdubblats på fem år. Motionären anser att det finns anledning att närmare undersöka bakomliggande orsaker till den stora ökningen av arbetsolyckorna. Inte minst bör tillämpningen av arbetsmiljölagen studeras. Arbetsgivarens ansvar och samhällets och de fackliga organisationernas kontrollmöjligheter av arbetsmiljön är av central betydelse.

Vissa lagstiftningsfrågor

Lars Wegedal (s) anser i motion A288 att det finns skäl att se över om straffskalorna vad gäller arbetsmiljöbrott verkligen står i proportion till brotten och konsekvenserna för den som drabbas vid en arbetsplatsolycka.

Siw Wittgren-Ahl (s) begär i motion A306 att den sittande utredningen om översyn av arbetsmiljölagen ges tilläggsdirektiv om att lämna förslag om ett utvidgat beställaransvar på arbetsmiljöområdet, och motsvarande vad gäller det inhyrande företagens ansvar vid inhyring av arbetskraft. Upphandlingar blir allt vanligare inte minst i personalintensiva servicenäringar. Upphandlingsförfarande innebär ofta, konstaterar motionären, att de som utför arbetet är mer beroende av beställaren när det gäller hur arbetsmiljön ser ut än av den egna arbetsgivaren. Ändå är det så att arbetsmiljöansvaret i dag i huvudsak ligger på den senare. Motionären anser att ansvar även bör ligga på inhyraren.

Christina Axelsson och Börje Vestlund (båda s) anser enligt motion A392 att det finns behov av att se över AML så att ett föreläggande inte faller om arbetsgivaren byter organisationsnummer.

Hillevi Larsson och Siw Wittgren-Ahl (båda s) anser enligt motion A328 att det behövs en lagändring så att arbetsgivarna blir tvungna att varje år lämna en självdeklaration om arbetsmiljön. AV bör få till uppgift att göra blanketter för ändamålet och genom stickprov kontrollera sanningshalten i uppgifterna. Felaktiga uppgifter ska leda till böter.

Bakgrund

I den gemensamma avsiktsförklaringen Ett hälsosammare arbetsliv, som regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet presenterade i december 2003, angavs bl.a. åtgärder för ett förbättrat arbetsmiljöarbete. Huvuddragen i avsiktsförklaringen redovisades i betänkande 2004/05:AU6 (s. 13–14).

Regeringen har nu i budgetpropositionen för 2006 redovisat de åtgärder inom arbetsmiljöområdet som vidtagits inom ramen för avsiktsförklaringen.

Under 2003 och 2004 har en *informations- och utbildningssatsning för hälsa i arbetslivet* genomförts, bl.a. genomfördes en nationell arbetsmiljökonferens 2004. Enligt regeringens uppföljning har syftet och målet med satsningen i stor utsträckning uppnåtts. De som deltagit i eller nåtts av satsningens aktiviteter har fått ny kunskap och ökad medvetenhet om olika faktorerens betydelse för hälsan i arbetslivet. Flertalet anser sig kunna ha praktisk användning av kunskaperna på den egna arbetsplatsen.

Enligt avsiktsförklaringen skulle en *översyn av lagstiftningen på arbetsmiljöområdet* genomföras. Detta arbete pågår nu i utredningen om översyn av vissa delar av arbetsmiljölagen (dir. 2004:91). Utredningen, som fått tilläggsdirektiv (dir. 2005:114), ska redovisa ett delbetänkande senast den 1 maj 2006 och ett slutbetänkande senast den 1 mars 2007.

Ett *arbetsmiljöråd* tillsattes under 2004. I arbetsmiljörådet har skyddsombud, arbetsgivare, representanter från arbetsmarknadens parter, chefer, experter och politiker deltagit. Rådet har utgjort ett forum för diskussioner och tillfört regeringen aktuell kunskap om hur arbetsmiljöfrågor hanteras och uppfattas på olika arbetsplatser.

Enligt ett pressmeddelande från Näringsdepartementet den 22 december 2005 har rådet haft tio halvdagsseminarier, där en mängd olika arbetsmiljöfrågor avhandlats. Rådet avvecklades i november 2005 då arbetslivsmnistern ansåg att det fullföljt sin uppgift.

Regeringen har aviserat en proposition om *Företagshälsovården* till mars 2006.

Här kan också nämnas att det i en ny EU-strategi för hälsa och säkerhet i arbetet betonas att förebyggande arbetsmiljöarbete lönar sig. Detta slår kommissionen fast i sitt förslag till ny social agenda för EU (KOM (2005) 33) som offentliggjordes den 9 februari 2005. Den sociala agendan innefattar en ny arbetsmiljöstrategi för perioden 2007–2012. En utgångspunkt för den nya strategin är att förebyggande arbete medför färre olyckor, vilket i sin tur leder till högre produktivitet. Kommissionen aviserar att strategin bl.a. ska innefatta studier av nya och framväxande risker och frågor om ett korrekt genomförande av regler om hälsa och säkerhet. Kommissionens förslag har diskuterats i regionkommittén och europeiska ekonomiska och sociala kommittén i juli 2005.

Utskottets ställningstagande

Vissa förebyggande åtgärder

Med anledning av Centerpartiets motion A363 yrkande 19 om *arbetsmiljökompetens och förstärkt arbetsmiljöarbete* vill utskottet i detta betänkande, i likhet med i flera tidigare sammanhang, framhålla arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljöarbetet och vikten av ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Utskottet vill också hänvisa till sitt tidigare utförliga uttalande om dessa frågor i betänkande 2005/06:AU6.

Arbetsgivarens allmänna skyldigheter när det gäller arbetsmiljöansvar regleras i 3 kap. AML. Där sägs bl.a. att arbetsgivare och arbetstagare ska samverka för att åstadkomma en god arbetsmiljö och att arbetsgivaren ska vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa och olycksfall. En utgångspunkt ska vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs. Närmare bestämmelser om samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare finns i lagens 6 kap.

I AV:s föreskrifter Systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1) slås fast att arbetsgivaren har ansvar för att undersöka, genomföra och följa upp verksamheten på ett sådant sätt att ohälsa och olycksfall i arbetet förebyggs och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås. Det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM) ska ingå som en naturlig del i den dagliga

verksamheten. Det ska omfatta alla fysiska, psykologiska och sociala förhållanden som har betydelse för arbetsmiljön och alltså innefatta ett helhetsperspektiv på arbetsmiljön.

Det ska enligt SAM-föreskrifterna finnas en arbetsmiljöpolicy som beskriver hur arbetsförhållandena ska vara utformade för att ohälsa och olycksfall i arbetet ska förebyggas och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås. I ett litet företag kan handlingsplanerna fungera som arbetsmiljöpolicy. Likaså ska det finnas rutiner som anger hur det systematiska arbetsmiljöarbetet ska gå till. Arbetsmiljöpolicy och rutinerna ska dokumenteras skriftligt om det finns minst tio arbetstagare i verksamheten.

I föreskrifterna anges i 6 § att arbetsgivaren ska fördela uppgifter som rör förebyggande av risker i arbetet m.m. på en eller flera chefer, arbetsledare eller andra arbetstagare. Arbetsgivaren ska se till att personer som fått sådana uppgifter har tillräckliga kunskaper om

- regler som har betydelse för arbetsmiljön,
- fysiska, psykologiska och sociala förhållanden som innebär risk för ohälsa och olycksfall,
- åtgärder för att förebygga ohälsa och olycksfall samt
- arbetsförhållanden som främjar en tillfredsställande miljö.

Arbetsgivaren ska också enligt samma paragraf i den aktuella föreskriften se till att de som får uppgifterna har tillräcklig kompetens för att bedriva ett väl fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete och enligt 7 § se till att arbetstagarnas kunskaper om arbetet och riskerna i arbetet är tillräckliga för att ohälsa och olycksfall ska förebyggas och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås.

Utskottet vill här också framhålla att det i arbetsgivarens uppgifter enligt SAM-föreskrifterna ingår att göra riskbedömningar och vidta åtgärder med anledning av dessa. Sådana åtgärder som inte genomförs omedelbart ska föras in i en skriftlig handlingsplan. Varje år ska arbetsgivaren följa upp det systematiska arbetsmiljöarbetet och skriftligen dokumentera detta om det finns minst tio arbetstagare i verksamheten.

I SAM-föreskrifternas 12 § sägs att när kompetensen inom den egna verksamheten inte räcker för det systematiska arbetsmiljöarbetet eller för arbetet med arbetsanpassning och rehabilitering, ska arbetsgivaren anlita företagshälsovård eller motsvarande sakkunnig hjälp utifrån. Denna ska ha tillräcklig kompetens och tillräckliga resurser och vara av tillräcklig omfattning.

Frågan om *arbetsmiljöcertifiering* togs upp i betänkande 2004/05:AU6. Där redovisade utskottet att AV på uppdrag av regeringen utrett frågan om certifiering av arbetsmiljön och att AV då funnit att för organisationer som inte påbörjat ett systematiskt arbetsmiljöarbete måste ett mer eller mindre omfattande förarbete göras innan en arbetsmiljöcertifiering kan påbörjas. AV bedömde att resultatet av en expanderande arbetsmiljöcertifiering med hjälp av ekonomiska styrmedel skulle löpa uppenbara risker att bli en stor utgiftspost med ett svårbedömt och kanske magert resultat och att risken

var stor att organisationer som har det största behovet av arbetsmiljöcertifiering inte skulle ansöka alls om detta. AV konstaterade emellertid att kvaliteten på den befintliga *frivilliga arbetsmiljöcertifieringen* är hög och att sådan certifiering borde medföra minskat behov av myndighetstillsyn. Eftersom det arbetsmiljöarbete som bedrivs i en stor del av företagen och organisationerna i Sverige inte har sådan kvalitet att en arbetsmiljöcertifiering skulle kunna bli aktuell förordade AV i sin avrapportering av uppdraget en kraftfull myndighetsinsats inriktad på aktivering av det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Utskottet erinrar om att när det gäller den frivilliga arbetsmiljöcertifieringen finns sedan 1999 möjligheter för företag och offentliga förvaltningar att få ledningssystem för arbetsmiljö certifierade. Certifieringen görs av särskilda ackrediteringsorgan som av Swedac, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, bedömts vara kompetenta att ombesörja certifiering och godkänts för detta. I januari 2006 fanns enligt Swedac sju sådana ackrediterade organ.

Utskottet har i det nyss nämnda betänkandet ställt sig bakom den redovisade bedömningen som AV gjort att de statliga insatserna i första hand bör inriktas på aktivering av det systematiska arbetsmiljöarbetet. Utskottet vidhåller denna uppfattning.

Utskottet delar uppfattningen i Centerpartiets motion A309 yrkande 12 att den offentliga sektorn ska vara ett föredöme som arbetsgivare och att det är viktigt att de offentliga arbetsgivarna aktivt arbetar med arbetsmiljöfrågorna. Utskottet konstaterar samtidigt att försöksverksamhet för att minska ohälsan inom den offentliga sektorn bedrivits sedan 2001 och att regeringen avsatt 70 miljoner kronor för denna särskilda satsning under 2001 och 2002. De sista projekten avslutades under 2005. Institutet för stressmedicin (ISM) har dock fått möjlighet att bedriva verksamhet med finansiering av tidigare beviljade medel t.o.m. utgången av 2007. Regeringen har uppdragit åt Verket för innovationssystem (Vinnova) att följa och utvärdera försöksverksamheten. Vinnovas utvärderingsinsatser genomförs i samarbete med bl.a. forskare vid Arbetslivsinstitutet och Linköpings universitet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 september 2006.

Utskottet konstaterar att AV under åren 2004–2006 prioriterar riktade insatser mot sex branscher med stora arbetsmiljöproblem:

- Hälso- och sjukvård
- Omsorg och sociala tjänster
- Skola
- Bygg och anläggning
- Transport
- Trävaruindustri

Det förebyggande arbetet betonas genom ökad tillämpning av föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete och breddade insatser riktade mot dels belastningsergonomi, dels organisatoriska och sociala förhållanden i arbetsmiljön. Utskottet noterar att flera av de prioriterade branscherna rör offentlig sektor.

Utskottet vill understryka betydelsen av ett systematiskt arbetsmiljöarbete och ställer sig bakom den ovan redovisade bedömningen av AV att de statliga insatserna i första hand bör inriktas på aktivering av det systematiska arbetsmiljöarbetet. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna A309 yrkande 12 (c) och A363 yrkande 19 (c).

Frågor om *friskvård och lunchens betydelse* tas upp i motionerna A221 (s), A303 yrkandena 1–3 (s) och A345 (s).

Utskottet behandlade likartade motioner senast i betänkande 2004/05: AU6. Utskottet konstaterade då att förutsättningarna för skattefri motion och annan friskvård för anställda har förtydligats och förenklats genom att vissa villkor för skattefriheten har slopats från den 1 januari 2004.

Det avgörande för skattefriheten är enligt de nya reglerna att motionen och friskvården riktar sig till hela personalen, är av enklare slag och av mindre värde samt att den inte får bytas mot kontant ersättning. Exempel på skattefri motion är gymnastik, styrketräning, spinning, bowling, racketsporter som bordtennis, tennis, badminton eller squash och lagsporter som volleyboll, fotboll, handboll och bandy. Även friskvårdsaktiviteter som t.ex. tai-chi, qi-gong, kostrådgivning och information om stressrådgivning kan vara skattefria liksom enklare former av motionsdans. Arbetsgivare kan numera också erbjuda anställda massage som skattefri förmån.

Utskottet, som än en gång konstaterar att förutsättningarna för friskvård för anställda har förbättrats genom de nya skattereglerna, är inte heller nu berett att ställa sig bakom förslag om obligatorisk friskvård under arbetstid.

Utskottet erinrar också om de trepartssamtal som hållits mellan regeringen och arbetsmarknadens parter med syfte att skapa samsyn och samordna insatserna i strategin för ökad hälsa i arbetslivet och med målet att halvera sjukskrivningarna till 2008. I början av 2003 överlämnades trepartssamtalens rapport *Ett arbetsliv för alla* till regeringen. Lunchens betydelse och vikten av att motverka ”dåliga vanor” på arbetsplatsen berördes i rapporten. Där konstaterades att tid för återhämtning i form av kaffepaus, lunchraster och ledighet är avgörande för möjligheterna att klara ett mer pressande arbetsliv. Frågor av denna karaktär borde enligt rapporten tas upp i arbetsmiljöarbetet.

En systematisk kunskapsöversikt om effekter av hälsofrämjande insatser på arbetsplatser har publicerats av Statens folkhälsoinstitut i oktober 2004, *Hälsofrämjande arbete på arbetsplatser*.

Statens folkhälsoinstitut har det övergripande ansvaret för genomförandet av folkhälsopolitiken. Det övergripande målet för folkhälsoarbetet är att skapa samhällseliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för

hela befolkningen. Av de elva s.k. målområdena avser ett ökad hälsa i arbetslivet, andra här viktiga målområden utgörs av ökad fysisk aktivitet, goda matvanor och säkra livsmedel.

Folkhälsoinstitutet och Livsmedelsverket har inom ramen för folkhälsopolitiken haft i uppdrag av regeringen att ta fram ett underlag till en handlingsplan för goda matvanor och ökad fysisk aktivitet i befolkningen. Myndigheterna redovisade sitt uppdrag i februari 2005 i rapporten *Så kan hälsan i Sverige främjas och övervikt förebyggas – 79 samlade insatser för att vi ska äta bättre och röra oss mer*. Folkhälsoinstitutet och Livsmedelsverket har efter ett tilläggsuppdrag från regeringen i september 2005 redovisat en kostnadsberäkning av förslagen. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet (Socialdepartementet).

Med vad som anförts ovan om friskvård, raster och måltidspauser avstyrks motionerna A221 (s), A303 yrkandena 1–3 (s) och A345 (s).

I motion A262 (s) föreslås att *första hjälpen* ska erbjudas alla inom ramen för skola och arbetsliv.

I AV:s föreskrifter om första hjälpen och krisstöd (AFS 1999:7) fastslås det att på varje arbetsställe ska finnas den beredskap och de rutiner för första hjälpen och krisstöd som behövs med hänsyn till verksamhetens art, omfattning och särskilda risker. Det ska säkerställas att arbetstagarna känner till hur första hjälpen och krisstödet är organiserat och det ska finnas tillräckligt antal personer tillgängliga på arbetsstället som kan ge första hjälpen. Åtgärder ska vidtas för att kunskaper och färdigheter i första hjälpen hålls aktuella. Vid bedömningen av hur många personer som behöver kunskaper i första hjälpen är det, enligt de allmänna råden, lämpligt att utgå från de lokala förutsättningarna bl.a. vad gäller förekommande risker, arbetsställets storlek, förekommande skiftlag, arbetsstyrkans utspridning, tillfälliga och rörliga arbetsplatser samt avståndet till sjukvårdsresurser.

Utskottet vill understryka att det är angeläget att de anställda känner till hur första hjälpen och krisstödet är organiserat och anordnat samt att kunskaperna hålls aktuella. Det är viktigt att man inom skolan och annan undervisning informerar också elever/studerande om hur första hjälpen och krisstödet är organiserat. Utskottet vill peka på att den särskilde utredare som har i uppdrag att göra en översyn av vissa delar av arbetsmiljölagen (dir. 2004:91 och 2005:114) även ska se över elevrepresentanternas befogenheter och pröva om möjligheter finns att stärka bevakningen av elevernas arbetsmiljö.

Med hänvisning till vad som ovan anförts om första hjälpen och krisstöd avstyrker utskottet motion A262 (s).

Skyddsombudsverksamheten

För arbetsmiljöarbetet på de enskilda arbetsplatserna är samverkan mellan parterna, centralt och lokalt, av avgörande betydelse. Skyddsombudens verksamhet är således av stor vikt i insatserna för en bättre arbetsmiljö och den bör tas till vara och utvecklas. Utskottet vill understryka att de regio-

nala skyddsombuden utgör en viktig strategisk resurs för bättre arbetsmiljö vid mindre företag. Riksdag och regering har också gett uttryck för denna uppfattning genom ett ökat stöd i statsbudgeten under senare år till de regionala skyddsombudens verksamhet. Stödet har förstärkts sedan 2001 med ca 30 miljoner kronor årligen. För budgetåret 2006 anvisas totalt 102 miljoner kronor för den regionala skyddsombudsverksamheten.

Med anledning av Vänsterpartiets motion A368 yrkande 2 och motion A266 (s) med begäran om att skyddsombudens roll och befogenheter ska skärpas vill utskottet erinra om att skyddsombudens ställning och befogenheter behandlas i utredningen om översyn av vissa delar av arbetsmiljölagen (dir. 2004:91 och 2005:114). Utredaren ska bl.a. utreda om samverkansbestämmelserna i 6 kap. AML bör ges en mer ändamålsenlig utformning mot bakgrund av utvecklingen av samverkan i arbetsmiljöfrågor på arbetsplatserna, t.ex. om bestämmelserna om skyddsombud och skyddskommitté bör utvidgas till att omfatta nya befattningshavare och organ med motsvarande uppgifter eller om förändringar bör göras i fråga om de regionala skyddsombudens roll och uppgifter. I direktiven framhålls att de förändringar som föreslås inte sammantaget får leda till försämringar av rättigheter och inflytande för skyddsombud och övriga fackliga företrädare eller andra arbetstagare.

Utredaren ska, enligt tilläggsdirektiven, pröva lämpligheten att i AML, för hela eller delar av arbetsmarknaden, införa bestämmelser om arbetsmiljöansvar för privata eller offentliga företag m.fl. som har beställt en tjänst i förhållande till den som utför arbetet. Utredaren ska överväga effekterna av att stärka möjligheterna för skyddsombud att agera till förmån för anställda i bemanningsföretag eller i andra företag där de anställas arbetsmiljö i viktiga delar är beroende av ett inhyr- eller beställarföretag. En förutsättning ska vara att ändringen i möjligheterna att arbeta inte innebär något avsteg från principen om att kollektivavtalet eller de enskilda anställningsavtalen är grunden för skyddsombudens verksamhet.

Utöver det uppdrag som direkt angivits i utredningsdirektiven står det utredaren fritt att också lämna andra förslag till författningsändringar eller åtgärder som uppdraget kan ge anledning till.

Utredaren ska redovisa ett delbetänkande senast den 1 maj 2006 och ett slutbetänkande senast den 1 mars 2007.

Med anledning av Vänsterpartiets yrkande 3 om grundläggande arbetsmiljöutbildning vill utskottet understryka att arbetsgivare och arbetstagare enligt 6 kap. 4 § AML har ett gemensamt ansvar för att skyddsombuden får erforderlig utbildning. Utskottet erinrar också om att riksdagen nyligen antagit budgeten för 2006 och beslutat om ett anslag på drygt 44 miljoner kronor för särskilda utbildningsinsatser m.m. som disponeras av Arbetslivsinstitutet. Anslaget är ett bidrag till arbetsmarknadens parter och avser kostnader för funktionsutbildning, styrelseutbildning och allmänna informationsinsatser inom arbetslivsområdet samt viss EU-bevakning.

Utskottet konstaterar att det motionärerna efterfrågar till stora delar täcks in av utredningens direktiv. Utskottet är inte berett att föreslå något tillkännagivande med anledning av förslagen om skyddsombudsverksamhet i motionerna A266 yrkandena 1–4 (s) och A368 yrkandena 2 och 3 (v) utan anser att utredningens förslag bör avvaktas. Motionerna avstyrks.

Arbetsmiljöverkets uppdrag

AV har i uppdrag att se till att arbetsmiljön uppfyller de krav som finns i AML om att alla ska ha en bra och utvecklande arbetsmiljö. I sitt verksamhetsprogram för 2004–2006 betonar AV det förebyggande arbetet genom ökad tillämpning av föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete och breddade insatser riktade mot dels belastningsergonomi, dels organisatoriska och sociala förhållanden i arbetsmiljön. Huvudinriktningen är att antalet arbetsgivare som har ett fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete ska öka.

AV:s inspektionsverksamhet ska särskilt inriktas på de områden där riskerna för ohälsa och olycksfall är störst. Genom samverkan med andra myndigheter ska man stimulera utarbetandet av rutiner på arbetsställena som medverkar till ett systematiskt förebyggande arbetsmiljöarbete, uppdaga brister i arbetsmiljön, ställa krav på förbättringar och därmed skapa en norm för efterlevnaden av arbetsmiljölagen och förhindra att farliga produkter släpps på marknaden och tas i bruk i arbetslivet.

Kristdemokraterna efterlyser i sin motion ett aktivt sätt att arbeta med såväl fysisk som psykisk ohälsa. Vänsterpartiet vill utveckla föreskrifter om organisations- och bemanningsfrågor, psykosociala frågor m.m. Utskottet, som delar uppfattningen att ett aktivt sätt att arbeta med dessa frågor är angeläget, konstaterar samtidigt att AV i sitt verksamhetsprogram uppmärksammat att tempot i arbetslivet ökade under 1990-talet och att alltfler arbetstagare fick problem i arbetet på grund av stress och andra psykiska faktorer.

Bland målen för de prioriterade branscherna, som nämnts ovan, finns också ett mål för alla branscher att arbetsrelaterad stress, arbetsbelastning och belastningsbesvär hos arbetstagarna ska minska, liksom risken för hot och våld.

När det gäller arbetsorganisation och negativ stress har AV utarbetat metoder i ett särskilt utvecklingsprogram (ARNE). Inom ramen för programmet har 150 erfarna arbetsmiljöinspektörer utbildats. Härtill kommer utbildning av nyanställda inspektörer. ARNE:s syfte är att förstärka tillgången till specialkompetenser inom det organisatoriska och psykosociala området både regionalt och centralt. Målet är att tillsynskompetensen ska utvecklas så att flertalet arbetsmiljöinspektörer ges förutsättningar att inspektera psykosocial arbetsmiljö och organisatoriska arbetsmiljöaspekter på ett kvalificerat, effektivt och trovärdigt sätt. Inspektörerna ska också genom olika aktiviteter stimulera företag och förvaltningar att förebygga stress och utveckla arbetets organisation på ett gynnsamt sätt för arbetsmiljön.

Här kan samtidigt nämnas att en första sammanställning från AV över anmälda arbetsskador som inkommit 2005 nyligen publicerats. Denna visar att antalet arbetssjukdomar för tredje året i rad fortsätter att minska. Minskningen ligger på 18 %. De anmälda arbetssjukdomarna har minskat med en tredjedel mellan åren 2003 och 2005. Arbetsolyckorna har under samma period minskat med 14 %. Totalt anmäldes drygt 122 000 arbetsskador under 2005. Ca 45 % av skadorna ledde inte till någon frånvaro.

Det är enligt utskottets mening glädjande att de anmälda arbetsskadorna minskar, men kvar står att detta sker efter en dramatisk ökning av anmälda fall av arbetssjukdom sedan mitten av 1990-talet.

I motion A388 (s) föreslås att arbetsmiljöinspektörernas arbete bör effektiviseras och att de bör ges möjlighet att delge ett föreläggande på plats.

Enligt 7 kap. 7 § AML får AV gentemot den som har skyddsansvar meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att arbetsmiljölagstiftningen ska efterlevas. Beslut om föreläggande eller förbud ska vara skriftligt och ska delges den mot vilken det riktar sig. Av förvaltningslagen (1986:223) följer att en myndighet i allmänhet ska bereda parten tillfälle att yttra sig innan ett sådant beslut meddelas. Detta gäller dock inte t.ex. om ärendets avgörande inte kan uppskjutas. Arbetsmiljöinspektörerna kan vid allvarliga farosituationer omgående stoppa arbetet enligt 7 kap. 7 § och 9 kap. 5 § AML.

Riksdagen har nyligen godkänt anslaget till AV, vilket innebär att den förstärkning av tillsynsverksamheten som genomförts under senare år fortsätter också under 2006. Vänsterpartiets motion A368 yrkande 5 (v) är därmed tillgodosedd.

Med anledning av motion A264 (s) konstaterar utskottet att antalet anmälda brott i form av vållande till kroppsskada/sjukdom i samband med arbetsolycka enligt Brottsförebyggande rådet, BRÅ, har ökat under senare år från 201 år 2002 till 495 år 2004 och preliminärt 531 år 2005. Av de arbetsolyckor som sker polisanmäls dock endast en mindre del. Som ovan nämnts visar den nyligen publicerade statistiken från AV att antalet anmälda arbetsolyckor mellan 2003 och 2005 minskat med 14 %. Siffrorna är ännu så länge preliminära, men tyder på att den positiva trenden fortsätter även för 2005. Antalet anmälda arbetsolyckor med frånvaro uppgick till 38 700 år 2003, 35 300 år 2004 och 33 200 år 2005. AV:s generaldirektör gör enligt AV:s hemsida bedömningen att minskningen av såväl anmälda arbetsolyckor som arbetssjukdomar beror på att tillsynen har stärkts och att det systematiska arbetsmiljöarbetet fungerar på alltfler arbetsplatser. Utskottet ser mycket positivt på minskningen av antalet anmälda arbetsolyckor och arbetsskador. För att minskningen ska kunna fortsätta krävs att alltfler arbetsgivare tillämpar ett systematiskt arbetsmiljöarbete och ett aktivt tillsynsarbete från AV.

Utskottet konstaterar att ett aktivt arbete pågår på området och att något initiativ från riksdagens sida därmed inte är nödvändigt. Motionerna A264 (s), A368 yrkandena 1 och 5 (v), A388 (s) och A418 yrkande 8 (kd) avstyrks.

Vissa lagstiftningsfrågor

Som ovan redovisats har utredningen om arbetsmiljölagen (N 2004:11) i oktober 2005 fått tilläggsdirektiv om vissa frågor om beställaransvar och om skyddsombudens verksamhet (dir. 2005:114). I tilläggsdirektiven konstateras att anlåtande av entreprenörer och underentreprenörer som alternativ till egen anställd arbetskraft, s.k. outsourcing, under en följd av år har blivit allt vanligare, särskilt i personalintensiva branscher, t.ex. bygg- och anläggningsarbete och servicenäringar. Utredaren ska enligt direktiven pröva lämpligheten att i AML, för hela eller delar av arbetsmarknaden, införa bestämmelser om arbetsmiljöansvar för privata eller offentliga företag m.fl. som har beställt en tjänst i förhållande till den som utför arbetet. Vidare ska lämpligheten i att införa en skyldighet för den som upphandlar en tjänst att i upphandlingsunderlaget ställa krav på och även i övrigt ta hänsyn till arbetsmiljön för den som ska utföra arbetet utredas.

Utredaren ska inom ramen för det uppdrag som tidigare givits angående skyddsombuden utreda effekterna av att stärka möjligheterna för skyddsombud att agera till förmån för anställda i bemanningsföretag eller i andra företag där de anställda i viktiga delar är beroende av ett inhyr- eller beställarföretag.

Vid prövningen ska hänsyn tas till gällande EU-regler om bl.a. icke-diskriminering, fri rörlighet och offentlig upphandling. Även förslagets effekter på avtalsrättens område ska beaktas. Samråd ska vidare ske med Upphandlingsutredningen 2004 (Fi 2004:04).

Utredningen ska redovisa ett delbetänkande senast den 1 maj 2006 och ett slutbetänkande senast den 1 mars 2007.

Motion A306 (s) om tilläggsdirektiv till utredningen om arbetsmiljölagen angående beställaransvar m.m. är därmed tillgodosedd. Motionen avstyrks.

Även motion A288 (s) avstyrks.

I motion A392 (s) anförs att det finns anledning att se över AML så att ett föreläggande inte faller när ett företag byter organisationsnummer. Enligt 7 kap. 7 § AML ska ett föreläggande eller förbud ges till den som har skyddsansvar. Föreläggandet faller om det blir en ny skyddsansvarig. Enligt uppgift från AV görs normalt ingen ny inspektion utan ett nytt föreläggande utfärdas mot den nye skyddsansvarige. Normalt innebär detta enligt AV ingen större fördröjning i handläggningen av ärendet. Utskottet konstaterar att utredningen om arbetsmiljölagen enligt sina direktiv (dir. 2004:91) har att utreda om ändringar bör göras i AML som möjliggör en effektivare tillsyn när det gäller arbetsmiljöbrister i bl.a. företag som ändrar identitet genom överlåtelse av verksamhet (fusioner, outsourcing m.m.). Införandet av en möjlighet att knyta förbud eller förelägganden till viss anordning eller viss lokal i stället för till ett visst företag bör prövas i detta sammanhang. Motion A392 (s) är därmed tillgodosedd och bör inte föranleda någon åtgärd. Motionen avstyrks.

Med anledning av motion A328 (s) med begäran om att det bör bli obligatoriskt för arbetsgivarna att varje år lämna en självdeklaration beträffande arbetsmiljön på arbetsplatsen vill utskottet erinra om att det sedan 1 juli 2003 enligt årsredovisningslagen (1995:1554) föreligger en skyldighet för privata arbetsgivare, kommuner och landsting att i årsredovisningen redovisa uppgifter om anställdas sjukfrånvaro. Den totala sjukfrånvaron ska anges i procent av de anställdas sammanlagda ordinarie arbetstid. Därutöver ska redovisning lämnas om andelen som är sjukskrivna mer än 60 dagar, andelen kvinnor respektive män, andelen i ålder 29 år och yngre, 30–49 år och 50 år och äldre. Vid införandet av denna skyldighet betonades att förutsättningen för att arbetsgivaren ska vidta åtgärder för att minska sjukfrånvaron är att de är medvetna om dess storlek. Utskottet vill betona att informationen i årsredovisningen ger värdefull kunskap om arbetsmiljön på den aktuella arbetsplatsen. Med det ovan sagda avstyrker utskottet motion A328 (s).

Särskilda arbetsmiljöfrågor

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas motioner om buller, inomhustemperatur, elektromagnetiska fält, isocyanater, gränsvärden, arbetsmiljöförhållanden för förskolebarn, arbetsmiljöförhållanden vid au pair-arbete och för äldre arbetstagare. Frågan om arbetshjälpmedel tas upp liksom frågor om alkohol och droger i arbetslivet och frågor om våld, hot och mobbning. Samtliga motioner avstyrks.

Jämför reservationerna 7 (mp), 8 (mp), 9 (m, fp, kd, c), 10 (v) och 11 (kd) samt särskilda yttrandena 1 (m, fp, kd, c) och 2 (m, fp, kd, c).

Buller

Motioner

Billy Gustafsson (s) pekar i motion A227 på behovet av en riktad satsning på ökad hörselvård för kvinnor i arbetslivet. Hörselskadorna är ett stort och växande folkhälsoproblem och ökar nu mest bland kvinnor i arbetslivet. Om ingenting görs kommer dessa problem att leda till utbredd utslagning av hörselskadade, därför bör en riktad satsning övervägas.

Barbro Feltzing (mp) förespråkar i motion Bo304 yrkande 5 sänkta gränsvärden för buller i fabriksmiljö. Gränsen på 85 decibel i fabriksmiljö medför under längre tid risk för hörselskador. Motionären anser att en rimlig nivå borde ligga på ca 70 decibel.

Utskottets ställningstagande

Arbetsmiljöverkets nya skärpta föreskrifter om buller (2005:16) trädde i kraft den 1 juli 2005. Föreskrifterna har anpassats till ett nytt EG-direktiv om minimikrav för arbetstagares hälsa och säkerhet vid exponering för risker som har samband med buller i arbetet (2003/10/EG). Föreskrifterna behandlar, liksom direktivet, uteslutande det buller personer utsätts för, dvs. ljudexponering. Anpassningen innebär vissa skärpningar av kraven beträffande hörselskadligt buller jämfört med tidigare föreskrifter. Bland annat har krav på information och tillgång till hörselskydd vid en daglig bullerexponering på 80 decibel tillkommit. Vid en daglig bullerexponering på 85 decibel ska hörselskydd användas. Kraven har även blivit mer detaljerade beträffande riskbedömning, mätning, åtgärder, hörselkontroller, samverkan samt information och utbildning. Med syfte att förenkla föreskrifterna och bibehålla kravnivån från tidigare föreskrifter har vissa skärpningar också införts utöver direktivets krav.

När det gäller situationen för hörselskadade i arbetslivet har de allmänna råd som är knutna till bullerföreskrifterna utökats med avsnitt som behandlar talkommunikation och de speciella hänsyn som behöver tas till hörselskadade arbetstagare. I samband med riskbedömning och anpassning av åtgärder har även nya regler tillkommit beträffande arbetstagare som kan vara särskilt känsliga för buller.

Utskottet konstaterar att AV med anledning av EU:s bullerår 2005 genomfört en särskild kampanj mot buller i arbetslivet under vecka 43. Totalt inspekterades drygt 1 700 tillverkningsföretag för att kontrollera hur dessa förebygger buller i sin verksamhet. Av de inspekterade företagen följde 1 250 på en eller flera punkter inte gällande bullerföreskrifter. Arbetsgivarna får nu ett föreläggande om att åtgärda bristerna. I samband med kampanjen erbjöd AV också de inspekterade arbetsgivarna ett seminarium inriktat på hur man bör arbeta med bullerproblem.

Här kan också nämnas att Socialstyrelsen nyligen givit ut nya allmänna råd avseende buller inomhus (SOSFS 2005:6 (M)) och höga ljudnivåer (SOSFS 2005:7 (M)). Under ledning av Socialstyrelsen har 108 kommuner under 2005 deltagit i ett nationellt tillsynsprojekt som rör höga ljudnivåer från musik, bl.a. på diskotek, konserter och gym.

Utskottet vill också erinra om vad som ovan redovisats om att AV under 2004–2006 prioriterat insatser inom vissa branscher. Bland annat ska hälso- och sjukvård, omsorg och sociala tjänster samt skola prioriteras. Detta är branscher med hög andel kvinnor anställda och också branscher där bullernivån diskuterats under senare år.

Vecka 5/2006 genomförde AV en särskild inspektion av ljudnivån inom 500 förskolor, skolor och fritidshem för att rikta uppmärksamhet på vad man kan göra för att sänka bullernivån. AV har vidare givit ut *Skolans arbetsmiljöbok* som vänder sig till rektorer, skyddsombud, elevskyddsombud och alla andra som är verksamma inom skolan. Här finns goda

exempel på hur skolor har löst olika arbetsmiljöproblem, bl.a. bullerproblem, och presenterar en modell för hur såväl elever som skolans personal kan engageras i det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Utskottet vill understryka att arbetsgivarna inom ramen för sitt systematiska arbetsmiljöarbete måste undersöka, bedöma och åtgärda de risker som buller förorsakar. Det handlar om att mäta den dagliga bullerexponeringen, vidta åtgärder och ta fram handlingsplaner.

Med hänvisning till vad som ovan anförts om nya föreskrifter och pågående arbete på området anser utskottet att något initiativ på området inte är påkallat. Utskottet avstyrker motionerna A227 (s) och Bo304 yrkande 5 (mp).

Inomhustemperatur

Motion

Anneli Särnblad och Kurt Kvarnström (båda s) pekar i motion A348 på att man på vissa arbetsplatser under sommaren har problem med värme och på vintern kyla. Det finns inga regler som uttryckligen kräver att arbetet avbryts på grund av tillfälligt låg temperatur inomhus. Motionärerna anser att lagstiftning om temperaturer på arbetsplatser bör utredas.

Utskottets ställningstagande

Som motionärerna påpekar finns det inga regler som uttryckligen kräver att arbetet avbryts på grund av tillfälligt avvikande temperatur inomhus.

Av 2 kap. 1 och 4 §§ AML framgår att arbetsförhållandena ska anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende och att de arbetshygieniska förhållandena när det gäller luft ska vara tillfredsställande. Regler om rumsklimat finns också i AV:s föreskrifter Arbetsplatsens utformning (AFS 2000:42) 31–33 §§. Här anges att lokaler för arbete året om i regel ska ha värmeinstallationer. I kommentarer till paragraferna anges att värmeinstallationen bör beräknas så att den normalt har kapacitet för att hålla en lufttemperatur om minst +20°C i vistelsezonen för stillasittande arbete som är fysiskt mindre ansträngande.

AV uppger på sin hemsida att om lufttemperaturen vid lätt och stillasittande arbete varaktigt avviker från 20–24°C vintertid (20–26°C sommartid) finns det anledning att se till att det termiska klimatet undersöks närmare. Människan är känslig och upplever obehag även vid små avvikelser från det idealiska termiska klimatet. Värme som förloras till omgivningen balanseras normalt av kroppens egen värmeproduktion. I ett svalt rumsklimat, liksom vid ojämn avkylning, inträder obalans och tilltagande obehag. Leder och muskler antas löpa risk för belastningsskador när de avkyls lokalt. Detta gäller även t.ex. nacke och axlar vid kontorsarbete. Även arbetsförmågan påverkas. En företagsekonomisk aspekt samverkar alltså med arbetsmiljökraven. Nedkylning ger nedsatt muskelfunktion och sämre kraft och precision. Det är t.ex. svårt att skriva med kalla fingrar. Både

obehag och nedkylning påverkar förmågan att tänka och observera. Även små avvikelser från idealisk temperatur ökar felfrekvensen och olycksfallsrisken i arbetet, tydligast vid t.ex. monteringsarbeten men även vid kontorsarbete.

Även om det inte finns regler som uttryckligen kräver att arbetet avbryts på grund av tillfälligt låg temperatur inomhus kan arbetet i extrema fall, enligt information på AV:s hemsida, ändå behöva avbrytas. Kyla i kontorslokaler skulle kunna inträffa t.ex. vid tillfälligt fel på värmeanläggning eller strömförsörjning. Vilka åtgärder som i sådana fall är lämpliga för att kunna fortsätta arbetet i väntan på reparation måste bedömas från fall till fall.

Utskottet vill erinra om att det vid arbetsmiljöproblem ska göras en riskbedömning. Normalt föreligger det emellertid ingen risk för omedelbar eller allvarlig fara för liv och hälsa vid låga inomhustemperaturer t.ex. vid tillfälligt fel på värmeanläggningen, enligt AV:s bedömning. Arbetsgivaren har emellertid alltid möjlighet att ta ansvar för arbetsmiljön och avbryta arbetet.

Utskottet anser inte att motion A348 (s) bör föranleda någon åtgärd. Motionen avstyrks.

Elektromagnetiska fält

Motioner

Barbro Feltzing (mp) förespråkar i motion A228 att försiktighetsprincipen ska användas på arbetsplatser med stor utsatthet för elektromagnetiska fält. Det är viktigt med mätning och reducering av eventuell hälsofarlig exponering för lågfrekventa elektriska och magnetiska fält framhåller motionären.

Lotta Hedström och Mona Jönsson (båda mp) anser i motion Bo277 yrkandena 11 och 13 att det behövs ett förenklat förfarande för sanering av elektromiljön på arbetsplatser och sjukhus liksom på myndigheter och i offentlig miljö. Motionärerna anser att den samlade strålningsmiljön på arbetsplatser utgör ett växande miljöproblem. Det behövs en sanering så att strålnings- och elöverkänsliga personer kan arbeta vidare samtidigt som miljön för alla förbättras.

Utskottets ställningstagande

Utskottet behandlade i betänkande 2004/05:AU6 motionsförslag med liknande frågeställningar som de nu aktuella motionerna. Utskottet hänvisar till den omfattande bakgrunden och ställningstagandet där (s. 28–32).

Utskottet vill än en gång understryka att försiktighetsprincipen ska tillämpas på arbetsplatser där det förekommer elektromagnetiska fält.

Detta är också den inställning som kommit till uttryck i en vägledning om hälsorisker och elektromagnetiska fält som utarbetats i en arbetsgrupp med företrädare för Statens strålskyddsinstitut, Boverket, Elsäkerhetsver-

ket, Socialstyrelsen och dåvarande Arbetarskyddsstyrelsen (numera AV). Vägledningen benämns *Myndigheternas försiktighetsprincip om lågfrekventa elektriska och magnetiska fält*.

Här kan också nämnas att Statens strålskyddsinstitut (SSI) i allmänna råd har angivit referensvärden för allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält. Sådana fält ger upphov till icke-joniserande strålning som vid mycket starka fält (långt högre än de referensvärden som fastställts av SSI) kan orsaka akuta skador.

SSI:s allmänna råd baseras på riktlinjer från den internationella strålskyddskommissionen för icke-joniserande strålning (ICNIRP). SSI uppger att det är ytterst ovanligt att strålningsnivåerna till allmänheten från elektromagnetiska fält överstiger ICNIRP:s riktlinjer. Vanligtvis ligger nivåerna långt under riktlinjerna.

SSI anser sig ha en viktig uppgift i att följa kunskapsläget beträffande hälsoeffekter och vid behov vidta åtgärder. Institutet följer kunskapsläget framför allt genom sitt vetenskapliga råd för elektromagnetiska fält som tillsattes 2002 och som består av framstående internationella experter. Rådet rapporterar årligen till generaldirektören om elektromagnetiska fält och hälsa. Den senaste årsrapporten överlämnades i januari 2006. Rapporten finns tillgänglig på SSI:s hemsida. Rådets rapport är att det inte framkommit någon ny kunskap som ändrar nuvarande riskbedömningar.

Enligt uppgift från SSI kommer en rapport om lågfrekventa elektromagnetiska fält och eventuella hälsorisker att publiceras under våren 2006.

När det gäller AV:s bedömning av risker förknippade med elektromagnetiska fält kan nämnas att denna fråga tas upp i bl.a. en konsekvensutredning till föreskrifter från AV om medicinska kontroller i arbetslivet som beslutades av verkets styrelse den 17 februari 2005.

Utskottet delar AV:s uppfattning att den av myndigheterna antagna försiktighetsprincipen bör tillämpas. Att vidta mer långtgående åtgärder än så för att minimera elektromagnetiska fält på en arbetsplats och komma ned till värden som ligger långt under vad som kan betraktas som normalt är dock enligt AV inget som reservationslöst kan rekommenderas. Besvär av den karaktär som rapporteras vid elöverkänslighet kan nämligen uppkomma till följd av en rad olika påfrestningar av såväl fysisk art (temperaturförhållanden, irriterande damm, giftiga gaser, fysisk belastning) som av psykologisk karaktär (oro, stress). Personer med sådana besvär bör därför enligt medicinsk expertis inom AV i första hand få individuellt anpassad hjälp med eventuell sanering av arbetsmiljön med avseende på alla dessa faktorer, en medicinsk bedömning för att inte förbise alternativa förklaringar till besvären samt olika personliga stödåtgärder som innefattar största respekt för den drabbades situation.

I detta sammanhang kan också nämnas att Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) av regeringen fått i uppdrag att bevaka forskning om elöverkänslighet. Inom ramen för detta uppdrag ska rådet vartannat år dokumentera och rapportera om kunskapsläget. Den senaste

rapporten, *Forskning om elöverkänslighet och andra effekter av elektromagnetiska fält*, lämnades i januari 2006. Rapporten finns publicerad på FAS hemsida.

Utifrån vad som nu redovisats samt den tidigare redovisningen i betänkande 2004/05:AU6 drar utskottet slutsatsen att betydande nationell och internationell uppmärksamhet ägnas åt att kartlägga förekomsten av risker med elektromagnetiska fält liksom åt forskning på området. Utskottet konstaterar att försiktighetsprincipen innebär att nödvändiga åtgärder ska vidtas i takt med att eventuella risker identifieras. Motionerna A228 (mp) och Bo277 yrkandena 11 och 13 (mp) avstyrks därmed.

Isocyanater

Motion

Vänsterpartiet begär i motion A251 yrkandena 1–3 att AV får i uppdrag att ta fram underlag till gränsvärde när det gäller små superfina partikelbundna isocyanater. AV bör också utarbeta en strategi för att samordna forskningen kring isocyanater samt arbetet vad gäller de superfina partiklarna. *Vänsterpartiet* anser att AV måste kunna erhålla bättre underlag från forskningen för att i framtiden kunna sätta hygieniska gränsvärden. Detta måste säkerställas då verket inte bedriver forskning numera.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har på senare år uppmärksammat frågor om isocyanatforskning. Utskottet har vid flera tillfällen uttalat att man ser isocyanaterna som ett mycket allvarligt arbetsmiljöproblem. I samband med budgetbehandlingen de senaste åren har utskottet ställt sig bakom förslag om medelsanvisning till isocyanatforskning.

För år 2003 anvisade riksdagen 6,7 miljoner kronor under anslaget 23:2 Arbetslivsinstitutet för att säkerställa viss isocyanatforskning i Hässleholm (prop. 2002/03:1 utg.omr. 14, bet. 2002/03:AU2, rskr. 2003/04:79). Totalt har årligen 3,35 miljoner kronor betalats ut under 2003, 2004 och 2005. Verksamheten i Hässleholm bedrivs sedan 2003 under ledning av Stockholms universitet.

Vänsterpartiet har i motion A251 föreslagit att AV ska få i uppdrag att ta fram underlag till gränsvärde när det gäller små superfina partikelbundna isocyanater. Vidare bör AV utarbeta en strategi för forskning kring isocyanater och få bättre underlag från forskningen.

Utskottet har i betänkande 2004/05:AU6 behandlat likartade frågeställningar och konstaterat att kartläggning av forskningsläget ingår i förberedelserna för revidering av arbetsmiljöföreskrifterna om hygieniska gränsvärden, vilka omarbetas ungefär vart fjärde år.

I betänkande 2002/03:AU5 (s. 18–19) har utskottet redovisat huvuddragen i de arbetsformer som tillämpas vid utarbetandet av hygieniska gränsvärden.

Den kriteriegrupp inom Arbetslivsinstitutet som på begäran av AV tar fram vetenskapligt underlag för föreskrifterna om hygieniska gränsvärden studerar inte enbart den forskning som genomförts i Sverige utan genomför också litteraturstudier avseende internationell forskning och går igenom kriteriedokument framtagna av exempelvis Världshälsoorganisationen, EU-organ och amerikanska miljömyndigheter. I kriteriegruppen ingår ett 20-tal personer, varav flertalet representerar svenska forskningsinstitutioner och olika vetenskapliga discipliner. Även fackliga företrädare ingår i gruppen. Representanter för AV är adjungerade dit.

Kriteriegruppen har insamlat och utvärderat information om isocyanater. Gruppens slutsatser om isocyanater, liksom om andra ämnen, sammanfattas i ett vetenskapligt underlag som årligen publiceras i en samlingsvolym i Arbetslivsinstitutets publikationsserie *Arbete och Hälsa*. Underlagen kan uppdateras på begäran av AV när ny kunskap tillkommit. Fortlöpande förs en dialog mellan AV och kriteriegruppen så att båda parter är informerade om när ny kunskap finns att tillgå.

Slutsatserna från kriteriegruppen utgör ett av flera underlag när AV utformmar ett förslag till hygieniskt gränsvärde med tillhörande konsekvensbeskrivning. Om det förflutit en tid sedan kriteriegruppens rapport publicerades kan uppgifterna kompletteras med slutsatser från nya forskningsrön. AV väger i sin konsekvensbedömning även in faktorer av ekonomisk och teknisk art. Konsekvensbedömningarna publiceras i AV:s rapportserie som finns tillgänglig på verkets hemsida.

Enligt utskottet ligger det ovan beskrivna tillvägagångssättet i linje med vad Vänsterpartiet föreslagit om kartläggning av isocyanatforskningen. Utskottet kan konstatera att hälsoproblemen kring isocyanater är väl uppmärksammade inom forskning och föreskriftsarbete, även om ytterligare kunskapsunderlag behövs.

Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande att det är av stort värde att beslutsprocessen kring föreskriftsarbetet och det vetenskapliga underlaget för detta präglas av så stor öppenhet som möjligt, bl.a. genom den ovan beskrivna publiceringen. Enligt vad utskottet inhämtat bedrivs isocyanatforskning på flera håll i Sverige. De olika forskningscentrum som bedriver isocyanatforskning kan sägas utgöra komplement till varandra.

Med hänvisning till pågående forskning och föreskriftsarbete kan något initiativ från utskottets sida inte anses påkallat. Motion A251 yrkandena 1–3 (v) avstyrks.

Gränsvärden i allmänhet

Motion

Vänsterpartiet pekar i motion A368 yrkande 6 på AV:s behov av forskning för att kunna sätta gränsvärden. Med den mängd nya ämnen som kommer ut på marknaden är det nödvändigt att säkra tillgången på rele-

vant forskning. Verket har numera ingen egen forskning. En arbetsgrupp bör därför tillsättas för att se över hur AV långsiktigt ska kunna säkra tillgången till bra beslutsunderlag.

Utskottets ställningstagande

Vad gäller Vänsterpartiets motion om forskning för att kunna sätta gränsvärden vill utskottet hänvisa till den redovisning som gjorts ovan i avsnittet om isocyanater där utskottet dels hänvisar till redogörelsen i betänkande 2002/03:AU5 (s. 18–19), dels redovisar hur kriteriegruppen inom Arbetslivsinstitutet på begäran av AV tar fram vetenskapligt underlag för föreskrifterna om hygieniska gränsvärden. Kriteriegruppen studerar inte enbart den forskning som genomförs i Sverige utan genomför också litteraturstudier avseende internationell forskning och går igenom kriteriedokument framtagna av exempelvis Världshälsoorganisationen, EU-organ och amerikanska miljömyndigheter. Slutsatser från kriteriegruppen utgör ett av flera underlag när AV utformar ett förslag till hygieniskt gränsvärde med tillhörande konsekvensbeskrivning. Att AV får tillgång till ett kvalificerat forskningsunderlag är av vital betydelse vid fastställande av gränsvärden. Utskottet anser emellertid inte att något initiativ behövs med anledning av motion A368 yrkande 6 (v). Motionen avstyrks.

Arbetsmiljöförhållanden i viss bransch eller för viss grupp m.m.

Motioner

Förskoleverksamheten

Kristdemokraterna tar i motion Ub590 yrkande 29 upp frågan om förskolebarnens situation. De anser att barnens arbetsmiljö måste tas på större allvar och att förskolebarnen ska omfattas av AML. Den utredning som har att se över vissa delar av AML bör få i uppdrag att omformulera lagen till att även omfatta förskolebarnen.

Också *Centerpartiet* tar upp förskolebarnens situation. I motion Ub426 yrkande 10 pekar man på att dagens stora barngrupper ofta leder till en ohälsosam miljö med bl.a. en orimligt hög ljudnivå. Förskolebarnen omfattas inte av AML, därför kan det vara svårt att åtgärda problemen med brister i arbetsmiljön. Centerpartiet anser att förskolebarnen ska omfattas av AML.

Au pair-arbete

Hillevi Larsson och Britt-Marie Lindkvist (båda s) anser i motion A265 yrkandena 1–3 att en bred översyn bör övervägas av au pair-verksamheten i Sverige och omfattningen av eventuell svart verksamhet. Det bör klargöras vilken kontrollinstans som ska garantera efterlevnaden av reglerna på området. Information bör lämnas på olika språk om rättigheterna för utländska medborgare verksamma som au pair i Sverige.

Äldre arbetstagare

Vänsterpartiet tar upp frågan om anpassning av arbetsmiljön till äldre arbetstagares förutsättningar i motion A368 yrkande 7. Partiet hänvisar till Äldreutredningens bedömning att det finns anledning att göra en samlad redovisning av arbetsgivarens ansvar i hälsoarbetet bland de äldre. Kravet på en samlad redovisning är väsentligt och bör verkställas.

Arbets hjälpmedel

Kaj Nordquist (s) tar i motion A211 upp arbetsgivarens ansvar för olika anpassningsåtgärder. Motionären oroas över att synskadades konkurrensvillkor håller på att försämrans genom att Försäkringskassan numera tolkar lagen hårdare än tidigare så att AV:s bedömning av vad som är ”tillfredsställande arbetsmiljö” innebär att det blivit allt större fokus på AML och arbetsgivarens ansvar för olika anpassningsåtgärder. Det kan inte ha varit lagstiftarens mening att ansvarsfördelningen kring arbetsmiljöfrågorna ska försvåra utsatta grupperns möjligheter på arbetsmarknaden. Regeringen bör därför överväga en översyn av gällande bestämmelser och tolkningen av begreppet ”tillfredsställande arbetsmiljö” i AML.

Alkohol och andra droger

Kristdemokraterna konstaterar i motion A418 yrkande 9 att det finns en bred uppslutning kring målet att arbetslivet och arbetsplatserna ska vara drogfria. På många arbetsplatser finns en väl fungerande verksamhet för att fånga upp arbetskamrater med alkohol- och drogproblem. Detta koncept bör spridas till fler arbetsplatser.

Alf Eriksson (s) vill enligt motion A301 att regeringen verkar för att ta bort åldersgränser, där det är möjligt, för att skapa ett bättre krogklimat och ett större erfarenhetsutbyte mellan yngre och äldre. Med en mer åldersintegrerad krogmiljö skulle de svenska dryckesvanorna se annorlunda ut, anser han. Detta skulle skärpa den sociala kontrollen och stävja skadegörelse.

Våld och hot

Vänsterpartiet anser enligt motion Ju386 yrkandena 2 och 3 att ensamarbete i nattöppna butiker ska förbjudas. Det viktigaste brottofferarbetet som kan vidtas är att förebygga brott. Att antalet rån ökar i nattöppna butiker där en person arbetar ensam är inte förvånande. Vänsterpartiet anser att en dialog ska inledas med näringslivet för att öka medvetenheten och kunskapen om näringsidkarnas ansvar för det brottsförebyggande arbetet och lyfta fram goda exempel.

Anneli Särnblad och Barbro Hietala Nordlund (båda s) tar i motion A349 upp frågan om rån, hot och våld i butiker och förespråkar ett förbud mot ensamarbete.

Claes-Göran Brandin och Carina Moberg (båda s) framhåller i motion A393 att hot och våld mot anställda i kollektivtrafiken är ett problem i hela Sverige. Ingen ska behöva gå till sin arbetsplats och vara rädd. Därför

krävs det skärpta arbetsmiljökrav i kollektivtrafiken t.ex. genom att införa att all kontantbetalning tas bort, fler vakter på fordon och i terminaler, dubbelbemanning på en rad arbetsuppgifter och fler övervakningskameror.

Mobbning

Kristdemokraterna poängterar i motion 2004/05:Ub470 yrkande 15 att det är allas ansvar att skapa trivsel och motverka mobbning på arbetsplatsen. Arbetsgivaren har enligt lag en rad åligganden. Partiet hänvisar till att använda internkontrollen av arbetsmiljön som ett redskap mot arbetslivsrelaterad vuxenmobbning.

Siw Wittgren-Ahl och Marina Pettersson (båda s) pekar i motion A230 på att Arbetslivsdelegationen redan 1999 föreslog att ett resurscentrum för mobbade skulle inrättas. Där skulle ingå att inventera och utveckla rehabiliteringsmetoder, följa och initiera forskning, kunskapsspridning, information, utbildning samt att utveckla samverkansformer. Verksamheten skulle utvecklas i nära samarbete med frivilliga nätverk som finns för mobbade, olika samhällsforskare och enskilda experter. Resurscentrets viktigaste uppgift skulle vara att stödja den mobbade i den akuta krisen. Motionärerna anser att detta centrum nu bör inrättas.

I motion A226 av samma motionärer konstateras att mobbning/kränkande särbehandling är en form av diskriminering som inte faller under diskrimineringslagstiftningen. Möjligheten att inkludera kränkande särbehandling/mobbning i diskrimineringslagstiftningen bör övervägas. Genom en lagstiftning som klart visar att mobbning är en brottslig verksamhet med rättsliga påföljder skulle problemet uppmärksammas.

Christer Winbäck (fp) föreslår i motion A231 att en handlingsplan med en nollvision tas fram för att stödja arbetet mot vuxenmobbning.

Utskottets ställningstagande

Med anledning av förslagen i Kristdemokraternas motion Ub590 yrkande 29 och Centerpartiets motion Ub426 yrkande 10 om att *förskolebarn skulle omfattas av AML* konstaterar utskottet att utredningen om översyn av vissa delar av arbetsmiljölagen (N 2004:11) redan har i sina direktiv (dir. 2004:91, 2005:114) att utreda om tillämpningsområdet för AML bör utvidgas till att också omfatta barn i förskola och fritidshem. Utredningen ska belysa om det saknas en effektiv tillsyn som skydd för förskole- och fritidshemsbarnens hälsa och säkerhet. I detta ska ingå en prövning av om AV är den myndighet som har de bästa förutsättningarna för att utföra tillsynen för barn och elever i förskola och fritidshem. Utredningen ska vidare klarlägga och ta hänsyn till vilka resurser och vilken kompetens som en tillsyn på detta område som grundas på AML kräver.

Med anledning av Centerpartiets motion vill utskottet även hänvisa till vad som ovan redovisats under avsnittet om buller om särskilda inspektioner av ljudnivån inom förskolor, skolor och fritidshem under vecka 5/2006. Inspektionerna görs för att särskilt rikta uppmärksamhet på vad man kan göra för att sänka bullernivån i verksamheterna.

Utskottet anser inte att något initiativ från riksdagens sida behövs. Motionerna Ub426 yrkande 10 (c) och Ub590 yrkande 29 (kd) avstyrks.

I motion A265 (s) begärs en översyn av *au pair-verksamheten*.

Bestämmelser om *au pair*-anställdas arbetsmiljö finns i lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete. Lagen innehåller bestämmelser om arbetstid och skydd mot ohälsa m.m. Dessutom innehåller den bestämmelser om ingående och upphörande av anställningsavtal m.m. och om tillsyn. AV är tillsynsmyndighet. Enligt bestämmelsen om tillsyn i lagens 15 § gäller att undersökning på arbetsställe endast ska ske på begäran eller om det finns någon annan särskild anledning.

Utskottet noterade vid behandlingen av liknande motioner i betänkande 2004/05:AU6 att statsrådet Karlsson i ett frågesvar konstaterat att det finns arbetsmiljöregler och arbetstidsregler för de *au pair*-anställda. Problemet är att reglerna inte följs och att myndigheterna inte känner till var missförhållandena finns. Att finna en praktisk lösning på problemet är inte helt lätt. Statsrådet ansåg att en förbättring borde kunna åstadkommas genom bättre information till dem som söker *au pair*-anställning om deras rättigheter. Utskottet delade statsrådet Karlssons uppfattning om behovet av lättillgänglig information till utländska arbetssökande respektive arbetstagare om rättigheterna i svenskt arbetsliv.

Utskottet kan konstatera att ett samarbete mellan Migrationsverket och AV resulterat i att information om lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete nu finns på Migrationsverkets hemsida liksom en länk till AV.

I anslutning till vad som anförts här om *au pair*-arbete bör nämnas att det i det tidigare nämnda uppdraget om en översyn (dir. 2004:91) av vissa delar av AML ingår att pröva lämpligheten av att upphäva undantaget i AML när det gäller arbete i arbetsgivarens hushåll. Om ett upphävande av undantaget föreslås, ska utredaren lämna förslag om nödvändiga ändringar i lagen om arbetstid m.m. i husligt arbete.

Utskottet avstyrker med det anförda motion A265 yrkandena 1–3 (s).

Frågan om *anpassning av arbetsmiljön till äldres förutsättningar* tas upp av Vänsterpartiet i motion A368 yrkande 7.

Enligt 3 kap. 3 § AML ska arbetsgivaren anpassa arbetsförhållandena eller vidta annan lämplig åtgärd med hänsyn till arbetstagarens särskilda förutsättningar för arbetet. Av föreskrifterna Arbetsanpassning och rehabilitering (AFS 1994:1) framgår att det är viktigt att arbetet utformas utifrån en helhetssyn, där såväl människors fysiska och psykiska behov som deras olika förutsättningar beaktas. Målsättningen inom arbetslivet bör vara att det så långt som möjligt ska gå att vara kvar i arbete tills den normala pensionsåldern inträder. Vanliga åldersförändringar är t.ex. försämrad syn

och hörsel eller muskelstyrka. Det är viktigt att uppmärksamma och ta hänsyn till detta i arbetet. Vid de förändringar som kan ske på arbetsmarknaden med bl.a. strukturomvandling, omorganisation och införande av ny teknik kan äldre personers speciella behov behöva beaktas.

Den demografiska utvecklingen i Sverige med en allt äldre befolkning föranledde regeringen att vid årsskiftet 1998/99 tillsätta en parlamentarisk äldreberedning, SENIOR 2005 (S 1998:08). Beredningens uppdrag var att skapa förutsättningar för en långsiktig utveckling av äldrepolitiken. I oktober 2003 avlämnade beredningen slutbetänkandet Äldrepolitik för framtiden, SOU 2003:91. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet. Bland de ”100 steg till trygghet och utveckling med en åldrande befolkning” fanns också förslag för att öka människors möjligheter att förvärvsarbeta fram till pensioneringen och därefter, bl.a. föreslogs att arbetsmiljötillsynen borde utvecklas.

AV har därefter, 2004, publicerat rapporten *Anpassning av arbetsförhållandena med åldersperspektiv – en handledning som beskriver äldre arbetstagares förutsättningar*. I rapporten bedömer AV att det varit svårt att få arbetsgivare att satsa på att ha kvar de äldre och skapa en arbetsmiljö där alla anställda kan förverkliga sin potential utan att hämmas av sin ålder. Handledningen, som är framtagen i samarbete med Arbetslivsinstitutet, baseras på publicerad vetenskaplig forskning kring ålder utifrån ett flertal fysiologiska och psykologiska aspekter och är avsedd som hjälp i AV:s tillsynsarbete men kan även användas av arbetsgivare, fackliga representanter och företagshälsovården. I rapporten har man särskilt lyft fram föreskrifterna Systematiskt arbetsmiljöarbete, Arbetsanpassning och rehabilitering, Belastningsergonomi, Arbetsplatsens utformning, Bildskärmsarbete, Buller och Arbete i stark värme.

Utskottet vill samtidigt framhålla att arbetskraftsdeltagandet för äldre i arbetslivet ökat under de senaste fem åren och att sysselsättningsgraden hos arbetskraften mellan 55 och 64 år är hög i Sverige jämfört med EU-länderna. År 2004 var den drygt 66 % för kvinnor och drygt 70 % för män.

Här kan också nämnas att omläggningen av det allmänna pensionssystemet stimulerar äldre att vara kvar längre på arbetsmarknaden då inkomster under hela livet är pensionsgrundande. Även nivån på arbetsgivaravgifterna gynnar äldre på arbetsmarknaden. Pensionsskatteutredningen (dir. 2004:99) har i uppdrag att utvärdera den skattemässiga behandlingen av tjänstepensioner och privat pensionssparande och särskilt ”den skattemässiga subventionens effekter på sparande och arbetsutbud, framför allt arbetsutbudet bland äldre”. Utredningen ska också se över den särskilda löneskatten på pensionskostnader. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2006.

Utskottet erinrar även om den hearing om äldre i arbetslivet som utskottet höll den 19 maj 2005 där äldres situation i dag och på en framtida arbetsmarknad belystes, både hälsomässigt och ekonomiskt, liksom faktorer som stimulerar äldre att fortsätta arbeta och faktorer som motverkar deras fortsatta arbete.

Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige ger genom det s.k. Equalprojektet möjligheter för transnationellt samarbete kring diskrimineringsfrågor, där ålder är en diskrimineringsgrund.

Utskottet anser motion A368 yrkande 7 (v) i huvudsak tillgodosedd med det anförda. Motionen avstyrks.

Arbetsgivarens ansvar för *arbetshjälpmedel* tas upp i motion A211 (s). Motionären anser att Försäkringskassan blivit hårdare i sin bedömning av när arbetshjälpmedel kan betalas och att detta försvårar för synskadade att kunna erhålla och behålla ett arbete.

Utskottet konstaterar att bidrag till arbetshjälpmedel som behövs som ett led i rehabilitering av en förvärvsarbetande försäkrad kan lämnas enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och förordningen (1991:1046) om ersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring i form av bidrag till arbetshjälpmedel. Arbetsgivaren och den försäkrade kan vardera få bidrag med högst 50 000 kr. Bidrag till datorbaserade hjälpmedel får dock beviljas med högre belopp än 50 000 kr. Om det finns synnerliga skäl kan Försäkringskassan medge att bidrag även i annat fall lämnas med ett högre belopp. Bidrag får inte lämnas för att skaffa ett hjälpmedel eller en anordning som normalt behövs i verksamheten eller som krävs för att arbetsmiljön ska vara tillfredsställande.

Bidrag till arbetshjälpmedel kan också beviljas enligt förordningen (2000:630) om särskilda insatser för personer med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga. Här gäller enligt 12 § att stöd till hjälpmedel för någon som är anställd endast lämnas för behov som framkommer under de första tolv månaderna.

Av vad som redovisats under avsnittet om äldre arbetstagare framgår att arbetsgivaren har ett ansvar för att anpassa arbetsförhållandena efter arbetstagarnas särskilda förutsättningar för arbetet. Enligt föreskrifterna Arbetsanpassning och rehabilitering (AFS 1994:1) ska det särskilt beaktas om den enskilde arbetstagaren har någon funktionsnedsättning eller annan begränsning av arbetsförmågan.

Vad som ska anses som en god arbetsmiljö förändras över tiden. Utvecklingen gör att det som tidigare beviljades som arbetshjälpmedel i dag kan vara något som erbjuds all personal, som t.ex. höj- och sänkbara skrivbord. Utskottet har erfarit att Försäkringskassan har regelbunden kontakt med bl.a. Synskadades Riksförbund i rehabiliterings- och arbetsmiljöfrågor. Efter påtalande av riksförbundet om att tillämpningen för beviljande av medel för översättning av facklitteratur inte är likformig över landet kommer Försäkringskassan i sin översyn av Vägledningarna, som innehåller en samlad information om vad som gäller inom ett eller flera försäk-

ringsområden som stöd för Försäkringskassans ärendehandläggning, att särskilt ta upp detta för att uppnå en likvärdig behandling. Även i övrigt sker en kontinuerlig översyn av Vägledningarna. Här kan också nämnas att Försäkringskassan enligt uppgift har regelbunden kontakt med AV för att diskutera vad som är tillfredsställande arbetsmiljö och vad som bör bedömas som arbetshjälpmedel för att personer med funktionshinder ska kunna utföra sitt arbete.

Här kan även nämnas att fokus på den arbetsplatsinriktade rehabiliteringen har stärkts under senare tid bl.a. som en följd av att medfinansieringen av sjukpenningkostnaderna har gett arbetsgivarna starkare drivkrafter att ta till vara arbetstagarnas arbetsförmåga och snabbare få anställda tillbaka i arbetet efter ett sjukdomsfall. För att ytterligare klarlägga arbetsgivarnas rehabiliteringsansvar har regeringen tillkallat en särskild utredare för att göra en översyn av dessa frågor (dir. 2005:48). Utredaren ska bl.a. se över Försäkringskassans möjligheter att, inom ramen för sitt samordningsansvar, bidra till finansieringen av arbetslivsinriktad rehabilitering för försäkrade där målet med rehabiliteringen är återgång i arbete hos nuvarande arbetsgivare. Utredaren ska dels beakta syftet att ge den försäkrade lämplig rehabilitering, dels särskilt beakta mindre arbetsgivares möjligheter att finansiera sådana åtgärder.

Utskottet erinrar vidare om lagen (1999:132) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder enligt vilken en arbetsgivare inte får missgynna en arbetssökande eller en arbetstagare genom att behandla honom eller henne sämre än arbetsgivaren behandlar någon annan i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med funktionshinder (3 §). Förbudet mot direkt diskriminering gäller även då arbetsgivaren vid anställning, befordran eller utbildning för befordran genom att vidta stöd- och anpassningsåtgärder kan skapa en situation för en person med funktionshinder som är likartad med den för personer utan sådant funktionshinder och det skäligen kan krävas att arbetsgivaren vidtar sådana åtgärder (6 §). Varje individ bör i arbetslivet ha rätt att bedömas efter sina personliga egenskaper och förutsättningar att utföra arbetet och inte efter schablonuppfattningar om personer som tillhör en viss grupp.

Med det anförda avstyrker utskottet motion A211 (s).

När det gäller *alkohol och droger i arbetslivet* delar utskottet Kristdemokraternas uppfattning att målet måste vara ett drogfritt arbetsliv. På sin hemsida konstaterar AV att alkohol- och drogmissbruk dessvärre är vanligt i arbetslivet och att en påverkad person kan vara en allvarlig arbetsmiljörisk för sig själv och andra.

Försämrad arbetsinsats, ökad frånvaro eller ett ändrat beteende på något annat sätt är enligt AV tecken som kan vara viktiga att uppmärksamma hos arbetstagare och arbetskamrater eftersom de kan vara relaterade till alkohol- och drogmissbruk.

Arbetsgivarens rutiner för arbetsanpassning och rehabilitering ska även avse insatser vid alkohol- och drogmissbruk. Detta framgår av AV:s föreskrifter Arbetsanpassning och rehabilitering (AFS 1994:1). Arbetsgivaren ska göra klart vilka interna regler och rutiner som gäller om en arbetstagar är påverkad av alkohol eller andra droger på arbetet.

Det kan enligt AV vara lämpligt att ta fram ett handlingsprogram för hur olika missbruksproblem ska hanteras. Där bör också en tydlig alkohol- och drogpolicy finnas med. AV anser att det av handlingsprogrammet bör framgå hur arbetsledningen kan arbeta förebyggande genom t.ex. informationsmaterial, arbetsplatsträffar, utbildningar och organiserad stödverksamhet. Det bör vidare granskas vilken beredskap som arbetsplatsen har när det gäller omhändertagande i samband med missbruk.

Enligt AV kan arbetets organisation och innehåll vara en orsak till missbruk. Därför kan det vara viktigt att ta hänsyn till sådant som skiftarbete, stress, arbetsuppgifternas krav, sociala kontakter, arbetsförhållanden och tillgång till alkohol och droger.

I sammanhanget kan den partsgemensamma organisationen Alna nämnas. Alna strävar efter en drogfri arbetsplats och ger genom råd, stöd och utbildning hjälp till företag och organisationer att hantera alkohol- och drogfrågor på arbetsplatsen. Grundtanken är att hjälpa den som har missbruksproblem att lämna sitt missbruk men kunna stanna kvar på sitt arbete. Alna arbetar både förebyggande och ger akut hjälp.

Ett annat exempel på partsgemensamma insatser mot droger är skriften *Strategier för en drogfri arbetsplats* som givits ut av Prevent, en organisation med Svenskt Näringsliv, LO och PTK som huvudmän. I skriften finns konkreta råd om hur företaget kan utarbeta mål, policy och handlingsplan mot droger på arbetsplatsen.

Utskottet konstaterar med anledning av motion A301 (s) att servering av alkohol enligt 3 kap. 8 § alkohollagen (1994:1738) inte får ske till den som inte fyllt 18 år. De minimiåldersgränser som ibland sätts av näringsidkare för inträde till en restaurang eller klubb grundar sig inte på något myndighetsbeslut utan är en gräns som den enskilde näringsidkaren på eget initiativ fastställt. Utskottet erinrar samtidigt om att diskrimineringskommittén (N 2002:06), som i dagarna kommer att avlämna sitt slutbetänkande, har i uppdrag att överväga behovet av en lagstiftning som skyddar mot diskriminering på grund av ålder.

Utskottet avstyrker med det ovan anförda motionerna A301 (s) och A418 yrkande 9 (kd).

Frågor om *våld och hot i arbetslivet* liksom om *ensamarbete* behandlades senast av utskottet i betänkande 2004/05:AU6. Utskottet redovisade då att AV:s föreskrifter om Våld och hot i arbetsmiljön (AFS 1993:2) respektive Ensamarbete (AFS 1982:3) alltså gäller. En översyn av föreskrifterna angående ensamarbete pågår dock sedan hösten 2005.

Enligt AV:s föreskrifter Våld och hot i arbetsmiljön (AFS 1993:2) gäller följande på alla arbetsplatser där det finns risk för våld och hot:

- Arbetsgivaren ska utreda riskerna för våld och hot och vidta de åtgärder som kan behövas.
- Arbetet ska ordnas så att riskerna för våld och hot så långt som möjligt förebyggs.
- Arbetstagarna ska kunna kalla på snabb hjälp.
- Alla tillbud och händelser ska utredas och dokumenteras.
- Arbetstagare som utsatts för våld eller hot ska snabbt få hjälp och stöd.

Frågor om åtgärder beträffande hot och våld behandlas även i några andra föreskrifter: Omvårdnadsarbetet i enskilt hem (AFS 1990:18), Kränkande särbehandling i arbetslivet (AFS 1993:17), Gravida och ammande arbetstagare (AFS 1994:32), Minderåriga (AFS 1996:1) och Första hjälpen och krisstöd (AFS 1999:7).

I betänkandet redovisades att AV de senaste åren uppmärksammat frågor om våld och hot i arbetslivet och konstaterat att dessa problem ökar. Butiker där pengar eller värdeföremål förekommer är särskilt utsatta för risker. Statistiken visar att antalet butiksrån i Sverige har ökat. Servicehandel med sena öppettider och där ensamarbete förekommer är enligt AV särskilt utsatt. I Brottsförebyggande rådets (Brå) rapport *Butiksrån* (2002:16) slogs fast att risken för att utsättas för rån är påtagligt större i storstäder än i riket generellt.

En översiktlig redovisning av AV:s tillsynsarbete på senare år när det gäller våld och hot finns i boken *Arbetsliv och hälsa 2004* som givits ut av Arbetslivsinstitutet. Bland annat har en särskild bedömningsmodell tagits fram för att underlätta för inspekterande personal att bedriva tillsynsarbete enligt AML och föreskrifter. Modellen rör arbetsorganisation, utbildning, kunskaper, tekniska hjälpmedel och geografiskt läge. Den har testats praktiskt av AV vid ett antal arbetsmiljöinspektioner inom servicehandeln. Enligt AV fungerar den bra och är användbar vid planering och uppföljning av inspektioner. Däremot fungerar modellen inte som en checklista vid själva inspektionen. För detta ändamål har i stället en särskild broschyr, *Undersök riskerna för våld och hot på jobbet*, utarbetats. Broschyren finns att hämta på AV:s hemsida liksom en broschyr med rubriken *Våld och hot inom omsorg och skola*. AV har också publicerat att antal böcker om hot och våld med inriktning mot olika branscher.

AV har gjort särskilda regionala inspektionsinsatser i bl.a. Stockholm och Göteborg där man besökt ett stort antal arbetsställen inom detaljhandeln och ställt krav på arbetsgivarna om systematiskt arbetsmiljöarbete innefattande bl.a. riskkartläggning, upprättande av handlingsplaner, rutiner för hjälp och stöd till personal som drabbas av hot eller våld, information m.m. Också på andra håll i arbetslivet är det vanligt med hot och våld. Några utsatta yrken är skötare, poliser, väktare, socialtjänstemän och sjukvårdspersonal.

Inspektionen har lett till en del förelägganden och förbud. Efter överklaganden till regeringen har denna i åtta ärenden i december 2005 fastställt AV:s föreläggande och förbud angående kontanthanteringssystem och nattlucka i närbutiker.

AV:s krav för ökad säkerhet kring värdetransporterna som nyss varit aktuella ledde till en överenskommelse mellan AV och värdetransportföretagen om skärpta krav vid transporterna.

AV har i verksamhetsprogrammet för 2004–2006 bland de prioriterade branscherna särskilt tagit upp risken för hot och våld inom hälso- och sjukvård, omsorg och sociala tjänster liksom risken för mobbning inom skolan.

Enligt uppgift från AV kommer frågor kring hot och våld att utgöra ett tydligt delmål i AV:s arbete för 2006. Hot och våld kommer särskilt att uppmärksammas inom kriminalvården och transportområdet, inom ambulanssjukvården, skolan och äldreomsorgen.

Utskottet vill markera att våld och hot i arbetslivet är ett allvarligt arbetsmiljöproblem. De som drabbas utsätts ofta för någon form av skada, ibland i form av långvariga psykiska besvär. Det är en viktig uppgift att motverka sådana arbetsskador. Utskottet konstaterar samtidigt att frågor om hot och våld är uppmärksammade i olika delar av AV:s verksamhet och även inom branschorganisationerna. Mot denna bakgrund är utskottet inte berett att förorda något tillkännagivande till regeringen utan avstyrker motionerna Ju386 yrkandena 2 och 3 (v), A349 (s) och A393 (s).

När det gäller motionsförslag om *mobbning i arbetslivet* konstaterar utskottet att motsvarande förslag behandlats av utskottet, senast i betänkandena 2002/03:AU5 och 2004/05:AU6. För en bredare genomgång hänvisas framför allt till det först nämnda (s. 31–34). Här kan kort erinras om vikten av ett systematiskt arbetsmiljöarbete i enlighet med AV:s föreskrifter (AFS 2001:1). När det mer speciellt gäller mobbning i arbetsmiljön är föreskrifterna Kränkande särbehandling i arbetslivet (AFS 1993:17) av särskilt intresse. Till dessa finns också allmänna råd i ämnet. I AV:s föreskrifter Kränkande särbehandling i arbetslivet sägs följande i 1 §: ”Med *kränkande särbehandling* avses återkommande klandervärda eller negativt präglade handlingar som riktas mot enskilda arbetstagare på ett kränkande sätt och kan leda till att dessa ställs utanför arbetsplatsens gemenskap.” Föreskrifterna innefattar krav på att det i verksamheten ska finnas rutiner för att på ett tidigt stadium fånga upp signaler om och åtgärda sådana otillfredsställande arbetsförhållanden, problem i arbetets organisation eller missförhållanden i samarbetet, vilka kan ge grund för kränkande särbehandling. Vidare sägs i föreskrifterna att om tecken på kränkande särbehandling visar sig ska motverkande åtgärder snarast vidtas och följas upp. Det ska särskilt utredas om orsakerna till brister i samarbetet står att finna i arbetsorganisation. Arbetsgivaren ska ha särskilda rutiner för att arbetstagare som utsatts för kränkande särbehandling snabbt ska få hjälp eller stöd.

Enligt vad utskottet erfarit från AV har man nyligen påbörjat ett internt arbete med att revidera eller omarbета de befintliga föreskrifterna om kränkande särbehandling till föreskrifter av mer principiell natur om psykosociala faktorer i arbetsmiljön.

Utskottet vill framhålla att AV:s föreskrifter främst är inriktade på att förebygga mobbning och trakasserier, att skapa rutiner för att fånga upp signaler om sådant och att ge rekommendationer om hur problemen kan hanteras om de trots allt skulle uppstå. Föreskrifterna grundar inte några rättigheter för en enskild person som utsatts för sådant. Trakasserier som omfattas av någon av antidiskrimineringslagarna kan däremot grunda rätt till skadestånd om arbetsgivaren inte fullgör sin skyldighet att utreda omständigheterna och att vidta åtgärder. I vissa fall kan trakasserier utgöra diskriminering, och i det fallet kan arbetsgivaren bli skyldig att betala skadestånd. Generellt gäller också att allvarliga fall av mobbning och trakasserier kan falla under brottsbalkens bestämmelser och vara skadeståndsgrundande.

Begreppet *trakasserier* används i de tre lagarna (1999:133) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning, (1999:132) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder respektive (1999:130) om åtgärder mot diskriminering i arbetslivet på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning. Trakasserier definieras i den förstnämnda lagen som ”uppträdande i arbetslivet som kränker en arbetssökandes eller en arbetstagares värdighet och som har samband med sexuell läggning”. Motsvarande definition återfinns i de båda andra lagarna. Sedan den 1 juli 2005 finns en ny paragraf (16 a §) i jämställdhetslagen (1991:433) som gäller arbetsgivares trakasserier av arbetssökande och arbetstagare och som ersätter äldre bestämmelser. Enligt denna får en arbetsgivare inte diskriminera en arbetssökande eller arbetstagare genom trakasserier på grund av kön eller genom sexuella trakasserier. Med trakasserier på grund av kön avses ett uppträdande i arbetslivet som kränker en arbetssökandes eller arbetstagares värdighet och som har samband med kön. Med sexuella trakasserier avses ett uppträdande i arbetslivet av sexuell natur som kränker en arbetssökandes eller arbetstagares värdighet.

Här kan också nämnas att Diskrimineringskommittén (N 2002:06) inom kort kommer att avlämna sitt slutbetänkande. Utredningen har haft i tilläggsdirektiv (dir. 2005:8) att lämna förslag till bestämmelser om planer för att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning i arbetslivet och överväga om liknande bestämmelser bör införas också för andra diskrimineringsgrunder.

Utskottet vill för sin del betona vikten av att frågor om mobbning eller kränkande särbehandling i arbetslivet uppmärksammas och motverkas och att det förebyggande arbetsmiljöarbetet kompletteras med relevanta tillsynsåtgärder. Med hänvisning till pågående arbete inom AV och vad som i

övrigt anförts avstyrker utskottet motionerna 2004/05:Ub470 yrkande 15 (kd), A226 (s) och A231 (fp). Utskottet är inte heller berett att biträda förslaget om ett resurscenter enligt motion A230 (s). Motionen avstyrks.

Forskningsfrågor

Utskottets förslag i korthet

En motion om forskningsfrågor avstyrks med hänvisning till att Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) har i uppdrag att utvärdera svensk forskning inom området arbetsmiljö.

Motion

Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (s) konstaterar i motion A356 att det för tio år sedan satsades dubbelt så mycket pengar på arbetsmiljöforskning i Sverige som i dag. Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) avsatte föregående år 3 % av sitt anslag till arbetsmiljöforskning. Inriktningen på den arbetsrelaterade forskningen måste ses över så att man tar större hänsyn till forskning som har inriktning mot den mer tillämpade forskningen inom arbetsmiljöområdet.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet erinra om statsmakternas roll när det gäller fördelning av resurser till grundforskning där riksdagen endast fattar övergripande beslut om fördelningen av de statliga forskningsmedlen. Den närmare fördelningen av de statliga forskningsresurserna ankommer på forskningsfinansierande myndigheter, som bl.a. Vetenskapsrådet, och på universitet och högskolor, vilka har att fatta beslut utifrån vetenskapliga kvalitetsbedömningar (se även bet. 2004/05:UbU1 utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning s. 96).

Utskottet kan dock instämma i uppfattningen i motion A356 (s) att det är viktigt att det bedrivs forskning och metodutveckling inom arbetsmiljöområdet. Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) har tillkommit för att möta de särskilda kunskapsbehov som finns inom välfärds- och arbetslivsområdena. Rådet ska fördela forskningsmedel inom sina områden med utgångspunkt i vetenskaplig kvalitet.

FAS har enligt regleringsbrevet för 2006 i uppdrag att analysera svensk forskning inom området arbetsmiljö, främst forskning om kemiska, fysikaliska och biologiska hälsorisker samt forskning om fysiska belastningsskador inklusive samspelet med psykisk stress. I uppdraget ingår att kartlägga och utvärdera genomförd forskning. Utvärderingen ska avse såväl vetenskaplig kvalitet som forskningens samhällsrelevans. I uppdraget ingår också att belysa och kommentera det framtida behovet av nationell forsk-

ning inom området. AV har i sitt föreskriftsarbete behov av forskning för framtagning av gränsvärden. FAS ska inom ramen för uppdraget särskilt uppmärksamma denna forskning. Avgränsning av uppdraget i denna del ska göras i samråd med AV. Uppdraget ska redovisas senast 31 januari 2007.

I sammanhanget kan också nämnas att forskning om hälsa och ohälsa bedrivs av flera olika myndigheter och forskningsorgan. Inom Arbetslivsinstitutet bedrivs forsknings- och utvecklingsverksamhet i fråga om individens villkor i ett föränderligt arbetsliv med särskild betoning på hälsa och ohälsa i arbetslivet, arbetsmarknad och sysselsättning, arbetets organisering, arbetsrätt i omvandling – globala, europeiska och lokala perspektiv, ergonomi och belastning, fysikaliska och kemiska hälsorisker, integration och mångfald samt utvecklingsprocesser i arbetslivet. Andra viktiga aktörer som bedriver forskning inom arbetsmiljöområdet är Institutet för psykosocial medicin (IPM), Statens folkhälsoinstitut, Statens strålskyddsinstitut samt universitet och högskolor.

Utskottet anser att avrapporteringen av FAS uppdrag angående arbetsmiljöforskningen bör avvaktas. Motion A356 (s) avstyrks.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstagande har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Företagshälsovård, punkt 1 (m, fp, kd, c)

av Margareta Andersson (c), Tina Acketoft (fp), Patrik Norinder (m), Carl B Hamilton (fp), Henrik Westman (m) och Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2005/06:Sf382 yrkande 5, 2005/06:Sf428 yrkande 3, 2005/06:So2 yrkande 7, 2005/06:A283, 2005/06:A291 och 2005/06:A363 yrkande 20 och avslår motionerna 2005/06:A330 yrkandena 1 och 2, 2005/06:A340, 2005/06:A368 yrkande 10, 2005/06:A396 och 2005/06:A407.

Ställningstagande

Det är angeläget att stärka företagshälsovårdens roll och dess möjlighet att verka i nära samarbete med det förebyggande arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna.

Den omorganisation av företagshälsovården som genomfördes för ett decennium sedan har inte varit lyckad. Företagsläkarna och företagen samarbetar inte tillräckligt nära. Tidigare hade företagsläkarna möjlighet att ge sjukvårdande behandling på samma villkor som läkarna inom landstingen. Detta innebar att företagsläkarna tidigt såg eventuella missförhållanden inom både den fysiska och psykiska arbetsmiljön i företaget eller förvaltningen. Beslutsvägarna var ofta korta och på så sätt kunde dålig arbetsmiljö rättas till.

Skatteverkets skärpta tolkning av vad som är avdragsgill kostnad för företagshälsovård skapar en osäkerhet om vad som kan betraktas som arbetsmiljörelaterad företagshälsovård. Det är viktigt att definitionen av företagshälsovård vidgas och att företagshälsovården får tillbaka möjligheten att utfärda sjukintyg och bedriva sjukvård. Företagsläkaren har ofta större möjlighet än landstingets läkare att göra en bedömning av arbetsförmågan hos arbetstagaren eftersom han eller hon känner arbetsplatsen. Detta skulle även leda till en minskning av sjukfrånvaron, och det skulle också vara ett verksamt instrument för rehabiliteringen.

Företagshälsovårdens arbete med olika former av kartläggningar – hälsoundersökningar – ute på arbetsplatserna bör kunna användas i det förebyggande folkhälsoarbetet. Verksamheten ger tidiga signaler om ohälsöförändringar, långt tidigare än effekterna syns i sjukskrivningsstatistiken. En översyn bör göras av hur företagshälsovårdens statistik kan användas i ett nationellt hälsönät.

Detta bör ges regeringen till känna. Vi tillstyrker därför motionerna Sf382 yrkande 5, Sf428 yrkande 3, So2 yrkande 7, A283, A291 och A363 yrkande 20.

2. Företagshälsovård, punkt 1 (v)

av Anders Wiklund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:A368 yrkande 10 och avslår motionerna 2005/06:Sf382 yrkande 5, 2005/06:Sf428 yrkande 3, 2005/06:So2 yrkande 7, 2005/06:A283, 2005/06:A291, 2005/06:A330 yrkandena 1 och 2, 2005/06:A340, 2005/06:A363 yrkande 20, 2005/06:A396 och 2005/06:A407.

Ställningstagande

Företagshälsovården har en strategisk roll som expertresurs och stöd i såväl förebyggande som rehabiliterande arbete. Företagshälsovårdens närhet till arbetsplatserna och dess kännedom om arbetsförhållandena ger den goda möjligheter att bedöma såväl arbetsförmåga och anpassningsmöjligheter på arbetsplatsen som riskfaktorer i den fysiska och psykosociala arbetsmiljön.

Företagshälsovården behöver utvecklas och allas rätt till företagshälsovård garanteras genom ett obligatorium på sikt. Kompetens och metoder behöver utvecklas som är avpassade till behoven i dagens arbetsliv och de nya riskfaktorer som produceras i ”magra” organisationer. Kvalitetssäkring genom certifiering bör bli obligatorisk.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion A368 yrkande 10.

3. Vissa förebyggande åtgärder, punkt 2 (c)

av Margareta Andersson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2005/06:A309 yrkande 12 och 2005/06:A363 yrkande 19 och avslår motionerna 2005/06:A221, 2005/06:A262, 2005/06:A303 yrkandena 1–3 och 2005/06:A345.

Ställningstagande

De anställdas möjligheter till inflytande och delaktighet är en viktig förutsättning för att de ska må bra och kunna utvecklas i arbetslivet. En bra arbetsmiljö handlar både om att ha en rimlig arbetsbelastning och en bra fysisk miljö. För att öka de ekonomiska incitamenten för arbetsgivarna att arbeta mer målmedvetet och systematiskt med arbetsmiljö och rehabilitering behövs ett stabilt system. Jag anser att kriterier för en god arbetsmiljö bör utredas och tas fram och att dessa bör ligga till grund för en arbetsmiljöcertifiering.

Goda kunskaper om arbetsmiljöarbete hos ledning och personal är en förutsättning för att ett systematiskt arbetsmiljöarbete ska kunna genomföras. Regeringen bör kartlägga hur arbetsmiljökompetensen ser ut i dag och återkomma med förslag om hur företagens arbetsmiljöarbete ska förstärkas.

Centerpartiet anser att den offentliga sektorn alltid ska vara ett föredöme som arbetsgivare. Det är viktigt att de offentliga arbetsgivarna har en offensiv hållning till och arbetar aktivt med arbetsmiljöfrågor, medinflytande m.m.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motionerna A309 yrkande 12 och A363 yrkande 19.

4. Skyddsombudsverksamheten, punkt 3 (v)

av Anders Wiklund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:A368 yrkandena 2 och 3 samt avslår motion 2005/06:A266 yrkandena 1–4.

Ställningstagande

Skyddsombuden är centrala personer i arbetsmiljöarbetet. De har en särställning genom sitt uppdrag, vilket också kräver att deras verktyg vässas. Vänsterpartiet anser att den sittande utredning som har att se över vissa delar av arbetsmiljölagen (N 2004:11), bl.a. skyddsombudens roll och befogenheter, bör få tydliga tilläggsdirektiv om att skyddsombudens stopprätt bör utvärderas och att förslag bör läggas fram om hur den ska bli mer effektiv i dagens och framtidens arbetsliv. Förslagen bör även omfatta skyddsombudens möjlighet att vända sig till tillsynsmyndighet.

Arbetsmiljöutbildningen är central i en strategi för bättre arbetsmiljöer med färre skador och sjukdomar relaterade till arbetet; ändå är det inte ovanligt att såväl skyddsombud som chefer saknar relevant utbildning. Enligt LO saknar cirka en tredjedel av arbetsledarna inom LO-området grundläggande arbetsmiljöutbildning. Vänsterpartiet anser att situationen är helt oacceptabel. Alla anställda ska ha rätt till grundläggande arbetsmiljöutbildning, och för chefer och skyddsombud ska arbetsmiljöutbildning och kontinuerlig vidareutbildning vara en obligatorisk del av befattningen respektive uppdraget. En översyn bör göras av behoven av ett starkare lagstöd för partsgemensamma utbildningar som riktas till alla anställda.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion A368 yrkandena 2 och 3.

5. Arbetsmiljöverkets uppdrag, punkt 4 (kd)

av Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:A418 yrkande 8 och avslår motionerna 2005/06:A264, 2005/06:A368 yrkandena 1 och 5 samt 2005/06:A388.

Ställningstagande

Kristdemokraterna anser att Arbetsmiljöverket aktivt måste arbeta med såväl fysisk som psykisk ohälsa. Verket bör fungera som en närvarande och uppsökande samarbetspartner för de företag, organisationer och offentliga förvaltningar som vill ha råd och stöd i detta arbete.

Arbetet med arbetsrelaterad stress bör ske ur ett brett perspektiv. Frågan om stress har hittills nästan enbart kommit att handla om arbetstidens längd. Detta är ett för snävt perspektiv. Det är människors svårigheter att få sitt eget livspussel att gå ihop som skapar en betydande del av ohälsan.

Svårigheter att få tillräckligt med tid för barn, familj, sig själv, släkt och vänner i kombination med att hinna med uppgifterna på arbetet skapar stress och en känsla av otillräcklighet.

Betydelsen av det förebyggande arbetsmiljöarbetet kan inte överskattas. Det är varje arbetsgivares skyldighet att genomföra systematiskt arbetsmiljöarbete på varje arbetsplats och att involvera hela personalen i arbetet. Det ger en ökad medvetenhet om hur ett hälsofrämjande arbetsliv kan skapas så att människor trivs och mår bra.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion A418 yrkande 8.

6. Arbetsmiljöverkets uppdrag, punkt 4 (v)

av Anders Wiklund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:A368 yrkandena 1 och 5 samt avslår motionerna 2005/06:A264, 2005/06:A388 och 2005/06:A418 yrkande 8.

Ställningstagande

Arbetsmarknadens parter har ett stort ansvar för att minska den arbetsrelaterade sjukfrånvaron och ohälsan och för att arbetsmiljölagstiftningens intentioner om ett uthålligt arbetsliv fullföljs. Ett bra arbetsmiljöarbete förutsätter engagerade parter. Grunden för ett effektivt arbetsmiljöarbete är arbetsmiljölagen och föreskrifterna om systematiskt arbetsmiljöarbete. Vänsterpartiet anser att nya föreskrifter behöver utformas i organisations- och bemanningsfrågor, psykosociala frågor, utbildningsfrågor och företagshälsovård. En sådan skärpning av arbetsmiljölagens tillämpning skulle ge skyddsombud och fack ökad kraft att driva arbetsmiljöfrågorna och arbetsgivarna incitament för ökat engagemang.

Arbetsmiljöinspektionen behöver fortsätta att utveckla sin tillsyn och rådgivning anpassad till förändringarna i arbetslivet och nya riskfaktorer i arbetsmiljön. Inspektionen ska samarbeta med Försäkringskassan för att upptäcka dåliga arbetsmiljöer där många blir sjukskrivna. Vänsterpartiet anser att den förstärkning av tillsynsverksamheten som ägt rum de senaste åren måste fortsätta. Förstärkningen ska innefatta såväl fler inspektörer som satsningar på kompetensutveckling och fördjupad samverkan mellan arbetsmiljöinspektionen och berörda aktörer på arbetsplatserna.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion A368 yrkandena 1 och 5.

7. Buller, punkt 6 (mp)

av Ulf Holm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Bo304 yrkande 5 och avslår motion 2005/06:A227.

Ställningstagande

Gränsvärden för buller sattes på 1950- och 1960-talen och är alldeles för höga för dagens samhälle. Gränsen på 85 decibel i fabriksmiljö innebär att den som utsätts för sådant buller under en längre tid löper 10–15 % risk att få hörselskador. Gränsvärdet borde sänkas till en nivå på 70 decibel.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion Bo304 yrkande 5.

8. Elektromagnetiska fält, punkt 8 (mp)

av Ulf Holm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2005/06:A228 och 2005/06:Bo277 yrkandena 11 och 13.

Ställningstagande

Eftersom undersökningar och forskning världen över visar på risker för hjärntumörer och kromosomförändringar på grund av påverkan från starka elektromagnetiska fält bör försiktighetsprincipen råda vid arbeten där elektromagnetiska fält förekommer.

Den växande strålningsmiljön genom lysrör, datorer, modern telefoni, fläktsystem etc. utgör ett växande problem i arbetslivet. Det behövs inom en snar framtid en reglering så att strålnings- och elöverkänsliga personer kan arbeta vidare samtidigt som miljön för alla förbättras. Det är också angeläget med ökad forskning om hälsoeffekter av starka elektromagnetiska fält.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motionerna A228 och Bo277 yrkandena 11 och 13.

9. Arbetsmiljön i förskolan, punkt 11 (m, fp, kd, c)

av Margareta Andersson (c), Tina Acketoft (fp), Patrik Norinder (m), Carl B Hamilton (fp), Henrik Westman (m) och Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2005/06:Ub426 yrkande 10 och 2005/06:Ub590 yrkande 29.

Ställningstagande

Lärare, elever, förskollärare och barnskötare omfattas av arbetsmiljölagen, men inte förskolebarnen. De är i dag de enda som dagligen befinner sig på en arbetsplats utan att omfattas av arbetsmiljölagen. Det finns inga regler om hur lekmiljön ska vara utformad för barnen, och de har inte rätt att ställa några krav. Dagens stora barngrupper leder ofta till en ohälsosam miljö, bl.a. en orimligt hög ljudnivå.

Vi anser att barnens arbetsmiljö måste tas på större allvar och anser att förskolebarnen ska omfattas av arbetsmiljölagen. Då skulle också andra frågor om barns säkerhet och lekmiljö uppmärksammas. Utredaren som ser över arbetsmiljölagen bör få i tilläggsdirektiv att föreslå hur lagen kan utvidgas så att förskolebarnen omfattas.

Detta bör ges regeringen till känna. Vi tillstyrker därför motionerna Ub426 yrkande 10 och Ub590 yrkande 29.

10. Våld och hot, punkt 16 (v)

av Anders Wiklund (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2005/06:Ju386 yrkandena 2 och 3 samt avslår motionerna 2005/06:A349 och 2005/06:A393.

Ställningstagande

Det viktigaste brottsofferarbete som kan vidtas är att förebygga brott. Vänsterpartiet anser därför att ensamarbete i nattöppna butiker ska förbjudas. Att antalet rån ökar i nattöppna butiker där en person arbetar ensam är inte förvånande. Vänsterpartiet konstaterar med tillfredsställelse att regeringen fastställt Arbetsmiljöverkets förelägganden och förbud angående

kontanthanteringssystem och nattlucka i närbutiker, men anser att det behövs ett generellt förbud. Det behövs även en dialog med näringslivet för att öka medvetenheten och kunskapen om näringsidkarnas ansvar för det brottsförebyggande arbetet. Goda exempel bör här lyftas fram.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion Ju386 yrkandena 2 och 3.

11. Mobbning, punkt 17 (kd)

av Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ub470 yrkande 15 och avslår motionerna 2005/06:A226, 2005/06:A230 och 2005/06:A231.

Ställningstagande

Det finns gott om iakttagelser av vad som skapar vuxenmobbing. Hårda villkor, konkurrens, tilltagande tystnad och oro, rädsla för att bli av med jobbet och behovet av att skapa syndabockar är några exempel. Kristdemokraterna vill understryka att det är allas ansvar att skapa trivsel och att motverka mobbing på arbetsplatsen. Att få känna sig trygg är en mänsklig rättighet för alla. Det är inte i första hand genom lagstiftning man förhindrar mobbing utan genom att man på alla nivåer befäster en ömsesidig respekt.

Kristdemokraterna anser också att det är arbetsgivarens ansvar att skapa ett arbetsklimat där människor kan behålla hälsa och arbetsglädje även vid snabba förändringar och högt tempo. Arbetsgivaren har enligt lag en rad åligganden, bl.a. att använda det systematiska arbetsmiljöarbetet för ett aktivt arbetsmiljöarbete. Det är viktigt att det systematiska arbetsmiljöarbetet används som ett redskap mot arbetslivsrelaterad vuxenmobbing.

Detta bör ges regeringen till känna. Jag tillstyrker därför motion Ub470 yrkande 15.

Särskilda yttranden

1. Arbetsmiljön i förskolan, punkt 11 (m, fp, kd, c)

Margareta Andersson (c), Tina Acketoft (fp), Patrik Norinder (m), Carl B Hamilton (fp), Henrik Westman (m) och Annelie Enochson (kd) anför:

Vi vill fästa uppmärksamheten på ljudnivån på förskolorna. De senaste årens ökande gruppstorlekar innebär att många trängs in i små lokaler. En följd av detta är höga ljudnivåer. De senaste åren har också anmälningarna om hörselskador från personal inom förskolan ökat kraftigt. Hörselskador är ett växande folkhälsoproblem som omfattar alltfler och allt yngre människor. Det är positivt att personalens problem tas på allvar, men det är också angeläget att ta hänsyn till barnen. Barnens hörselorgan är mer känsliga än vuxnas, och självklart lider de också av de höga ljudnivåerna. Det är därför angeläget att kommunerna tydligt uppmärksammar detta problem och att nödvändiga åtgärder vidtas för att sänka ljudnivån inom förskolorna.

2. Alkohol och andra droger, punkt 15 (m, fp, kd, c)

Margareta Andersson (c), Tina Acketoft (fp), Patrik Norinder (m), Carl B Hamilton (fp), Henrik Westman (m) och Annelie Enochson (kd) anför:

Det finns en bred uppslutning kring målet att arbetsliv och arbetsplatser ska vara drogfria. På många arbetsplatser finns också en väl fungerande verksamhet för att fånga upp arbetskamrater med alkohol- och drogproblem. Dessa goda exempel bör spridas till fler arbetsplatser. Det kan övervägas om de ekonomiska förutsättningarna för företagshälsovårdens arbete med alkoholmissbruk behöver förbättras.

Vi anser också att det är angeläget att stat, landsting och kommuner föregår med gott exempel i dessa avseenden. Representation med alkohol bör därför sked med måtta och enbart vid mycket speciella tillfällen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motion väckt med anledning av prop. 2005/06:30

2005/06:So2 av Erik Ullenhag m.fl. (fp):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om de ekonomiska förutsättningarna för företagshälsovårdens arbete med alkoholmissbruk.

Motion från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05:Ub470 av Inger Davidson m.fl. (kd):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om internkontrollen av arbetsmiljön som ett redskap mot arbetslivsrelaterad vuxenmobbing.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2005

2005/06:Ju386 av Rolf Olsson m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ensamarbete i nattöppna butiker skall förbjudas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en dialog skall inledas med näringslivet för att öka medvetenheten och kunskapen om näringsidkarnas ansvar för det brottsförebyggande arbetet och lyfta fram goda exempel.

2005/06:Sf382 av Per Westerberg m.fl. (m):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att företagsläkare bör få bedriva sjukvård.

2005/06:Sf428 av Göran Hägglund m.fl. (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att definitionen av företagshälsovård skall vidgas och att en certifiering av företagshälsovården genomförs.

2005/06:Ub426 av Birgitta Sellén m.fl. (c):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förskolebarn skall omfattas av arbetsmiljölagen.

2005/06:Ub590 av Inger Davidson m.fl. (kd):

29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbetsmiljölagen även bör omfatta barnen i förskolan.

2005/06:A211 av Kaj Nordquist (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av arbetsmiljölagen.

2005/06:A221 av Christina Nenes och Göte Wahlström (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att göra det obligatoriskt för arbetsgivare att på egen bekostnad ge anställda möjlighet till friskvård under arbetstid.

2005/06:A226 av Siw Wittgren-Ahl och Marina Pettersson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att beakta möjligheten att inkludera kränkande särbehandling och mobbning i diskrimineringslagstiftningen.

2005/06:A227 av Billy Gustafsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet att överväga en riktad satsning på ökad hörselvård för kvinnor i arbetslivet.

2005/06:A228 av Barbro Feltzing (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att försiktighetsprincipen skall användas på arbetsplatser med stor utsatthet för elektromagnetiska fält.

2005/06:A230 av Siw Wittgren-Ahl och Marina Pettersson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad samverkan mot mobbning.

2005/06:A231 av Christer Winbäck (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en handlingsplan mot vuxenmobbning.

2005/06:A251 av Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om underlag till gränsvärde när det gäller små superfina partikelbundna isocyanater.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om utarbetande av en strategi för att samordna forskningen kring isocyanater samt arbetet vad gäller de ultrafina partiklarna.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att säkra underlag för Arbetsmiljöverket för att sätta gränsvärden.

2005/06:A262 av Hillevi Larsson och Britt-Marie Lindkvist (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att kunskaper om första hjälpen bör erbjudas alla inom ramen för skola och arbetsliv.

2005/06:A264 av Hillevi Larsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vikten av att ta reda på orsakerna till de ökande arbetsolyckorna.

2005/06:A265 av Hillevi Larsson och Britt-Marie Lindkvist (båda s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att en bred översyn bör övervägas rörande au pair-verksamheten i Sverige och omfattningen av eventuell svart verksamhet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att det bör klargöras vilken kontrollinstans som skall garantera att reglerna på au pair-området efterlevs.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om information på olika språk om de rättigheter utländska medborgare som kommer hit som au pairer har.

2005/06:A266 av Hillevi Larsson och Britt-Marie Lindkvist (båda s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att de lokala skyddsombuden bör uppgraderas och få bättre stöd i form av utbildning och uppbackning från de regionala skyddsombuden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att de regionala skyddsombuden bör få en större roll i det förebyggande arbetsmiljöarbetet och i kontakterna med de lokala skyddsombuden.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att de regionala skyddsombuden bör kunna ges möjlighet att besöka arbetsplatser som har lokal skyddskommitté.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att de regionala skyddsombuden bör kunna ges tillträde till arbetsplatser utan medlemmar i facket.

2005/06:A283 av Anders Larsson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att företagshälsovården skall vara obligatorisk och omfatta hela den anställdes hälso- och sjukvårdssituation.

2005/06:A288 av Lars Wegendal (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en översyn av straffskalorna för arbetsmiljöbrott.

2005/06:A291 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att företagshälsovården skall få ge sjukvårdande behandling på samma villkor som läkarna inom landstinget.

2005/06:A301 av Alf Eriksson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om ett mer åldersintegrerat krogklimat.

2005/06:A303 av Inger Jarl Beck och Anita Jönsson (båda s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om normbildning vad gäller raster och måltidspauser på arbetsplatser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om schemareglering för arbetsmåltid.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om forskning kring kopplingen återhämtning, näring, stress och ohälsa på arbetsplatserna.

2005/06:A306 av Siw Wittgren-Ahl (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den sittande utredningen om översyn av arbetsmiljölagen ges ett tilläggsdirektiv om att lämna förslag om ett utvidgat beställansvar på arbetsmiljöområdet, samt motsvarande vad gäller det inhyrande företags ansvar vid inhyrning av arbetskraft.

2005/06:A309 av Maud Olofsson m.fl. (c):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att de offentliga arbetsgivarna bör ha en offensiv hållning till och arbeta aktivt med arbetsmiljöfrågor, medinflytande etc.

2005/06:A328 av Hillevi Larsson och Siw Wittgren-Ahl (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att självdeklaration beträffande arbetsmiljön på varje arbetsplats bör bli obligatorisk.

2005/06:A330 av Inger Jarl Beck m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvalitetssäkring av företagshälsovården.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införande av obligatorisk företagshälsovård.

2005/06:A340 av Kurt Kvarnström och Anneli Särnblad (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om företagshälsovård.

2005/06:A345 av Kurt Kvarnström och Anneli Särnblad (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av friskvård.

2005/06:A348 av Anneli Särnblad och Kurt Kvarnström (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda lagstiftning om temperaturer på arbetsplatser.

2005/06:A349 av Anneli Särnblad och Barbro Hietala Nordlund (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjligheter till lagstiftning om förbud mot ensamarbete.

2005/06:A356 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att se över inriktningen på den arbetsrelaterade forskningen, så att man tar större hänsyn till forskning som har inriktningen mot den mer tillämpade forskningen inom arbetsmiljöområdet.

2005/06:A363 av Margareta Andersson m.fl. (c):

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att genomföra en kartläggning av hur arbetsmiljökompetensen ser ut i dag samt hur arbetsgivares arbetsmiljöarbete kan förstärkas.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att göra en översyn av hur företagshälsovårdens statistik kan användas i ett nationellt hälsönät.

2005/06:A368 av Anders Wiklund m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av nya föreskrifter från Arbetsmiljöverket.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skyddsombudens stopprätt och hänvändelseordning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om översyn av arbetsmiljöutbildningen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbättrad arbetsmiljöutbildning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Arbetsmiljöverkets behov av forskning för att kunna sätta gränsvärden.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om redovisning kring anpassning av arbetsmiljön till äldres förutsättningar.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om företagshälsovård.

2005/06:A388 av Sylvia Lindgren m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Arbetsmiljöverkets roll i det förebyggande arbetsmiljöarbetet.

2005/06:A392 av Christina Axelsson och Börje Vestlund (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att se över lagregel som innebär att ett föreläggande enligt arbetsmiljölagen mot en arbetsgivare faller om denne byter organisationsnummer.

2005/06:A393 av Claes-Göran Brandin och Carina Moberg (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att skärpa arbetsmiljökraven i kollektivtrafiken.

2005/06:A396 av Raimo Pärssinen m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att företagshälsovården blir ett obligatorium.

2005/06:A407 av Sylvia Lindgren m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om obligatorisk företagshälsovård som ett instrument till en förbättring av folkhälsan.

2005/06:A418 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om Arbetsmiljöverkets roll.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om ett drogfritt arbetsliv.

2005/06:Bo277 av Lotta Hedström och Mona Jönsson (båda mp):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om behovet att förenkla förfarandet för sanering av
elektromiljön på arbetsplatser, sjukhus, myndigheter och i offentlig
miljö.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om elöverkänsligas behov av sanerad hem- och arbets-
miljö, rehabilitering, vård och arbetsträning.

2005/06:Bo304 av Barbro Feltzing (mp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om sänkta gränsvärden för buller i fabriksmiljö.